

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Evropeizace stranických systémů zemí střední Evropy

Kateřina Kýtová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Evropeizace stranických systémů zemí střední Evropy

Kateřina Kýtová

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Michal Kubát, Ph.D.

Konzultant:

doc. PhDr. Ladislav Cabada, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu své bakalářské práce doc. PhDr. Michalu Kubátovi, Ph.D. a konzultantovi doc. PhDr. Ladislavu Cabadovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

1.	Úvod.....	1
2.	Vymezení konceptu evropeizace.....	3
2.1.	Teoretické uchopení evropeizace.....	3
2.1.1.	Definice.....	3
2.1.2.	Evropeizace jako duální proces.....	5
3.	Teoretické přístupy k výzkumu evropeizace stranických systémů.....	6
3.1.	Pojetí R. Ladrecha.....	7
3.1.1.	Změny v programech politických stran.....	7
3.1.2.	Organizační změny.....	8
3.1.3.	Proměny podoby stranické soutěže.....	9
3.1.4.	Vztahy mezi politickými stranami a vládou.....	9
3.1.5.	Vztahy mimo rovinu národního stranického systému.....	10
3.2.	Evropeizace stranických systémů dle P. Taggarta a A. Szczerbiaka.....	11
3.2.1.	Typy euroskeptického postoje k evropské integraci.....	11
3.2.1.1.	Tvrký euroskepticismus.....	12
3.2.1.2.	Měkký euroskepticismus.....	14
3.3.	Typologie Contiho a Verzichelliho.....	14
3.3.1.	Vymezení europeanismu.....	15
3.3.1.1.	Identitární europeanismus.....	15
3.3.1.2.	Funkční europeanismus.....	16
3.3.2.	Neutrální postoj k integračnímu procesu.....	16
4.	Evropeizace stranických systémů zemí střední Evropy.....	17
4.1.	Kritéria pro určení relevantních politických stran.....	17
4.2.	Česká republika.....	18
4.2.1.	Stručný vývoj stranického systému od roku 1989 a určení relevantních politických stran.....	18
4.2.2.	Nástin vývoje vztahu hlavních politických stran k EU.....	19
4.3.	Slovensko.....	20
4.3.1.	Stručný vývoj stranického systému od roku 1989 a určení relevantních politických stran.....	20
4.3.2.	Nástin vývoje vztahu hlavních politických stran k EU.....	22
4.4.	Maďarsko.....	23
4.4.1.	Stručný vývoj stranického systému od roku 1989 a určení relevantních politických stran.....	23
4.4.2.	Nástin vývoje vztahu hlavních politických stran k EU.....	24
4.5.	Polsko.....	25
4.5.1.	Stručný vývoj stranického systému od roku 1989 a určení relevantních politických stran.....	25
4.5.2.	Nástin vývoje vztahu hlavních politických stran k EU.....	26
4.6.	Rakousko.....	27
4.6.1.	Stručný vývoj stranického systému od roku 1989 a určení relevantních politických stran.....	27
4.6.2.	Nástin vývoje vztahu hlavních politických stran k EU.....	29
4.7.	Slovinsko.....	30
4.7.1.	Stručný vývoj stranického systému od roku 1989 a určení relevantních politických stran.....	30
4.7.2.	Nástin vývoje vztahu hlavních politických stran k EU.....	32
5.	Aplikace teoretických přístupů.....	34
5.1.	Česká republika.....	34
5.1.1.	ODS.....	34
5.1.2.	ČSSD.....	35
5.1.3.	TOP 09.....	36
5.1.4.	KSČM.....	37

5.2.	SR	37
5.2.1.	SMER-SD.....	37
5.2.2.	KDH	38
5.2.3.	SDKÚ-DS.....	39
5.3.	Maďarsko	40
5.3.1.	FIDESZ.....	40
5.3.2.	MSZP	41
5.3.3.	Jobbik	42
5.4.	Polsko.....	43
5.4.1.	PO	43
5.4.2.	PiS.....	44
5.4.3.	PSL	44
5.4.4.	SLD.....	45
5.5.	Rakousko	46
5.5.1.	SPÖ.....	46
5.5.2.	ÖVP	47
5.5.3.	FPÖ.....	48
5.5.4.	Z.....	49
5.6.	Slovinsko	49
5.6.1.	DeSUS	49
5.6.2.	SLS	50
5.6.3.	SDS.....	51
5.6.4.	SD	52
6.	Komparace evropeizace stranických systémů zemí střední Evropy	53
7.	Závěr	55
8.	Seznam zkratk	56
9.	Seznam literatury	58
10.	Internetové zdroje.....	60
11.	Resumé.....	64

1. Úvod

Procesy evropeizace, které odkazují na proměny národních politických systémů členských států Evropské unie v důsledku neustále se prohlubujícího integračního procesu, patří mezi relativně nové, nicméně široce diskutované a sledované téma politologického výzkumu. Domácí stranické systémy jsou přitom jednou z rovin, na které je možné vypožorovat stále výraznější tlak, jenž nutí relevantní politické strany zaujmout vůči evropskému integračnímu procesu specifický postoj, určitým způsobem existenci evropské dimenze reflektovat a především se zorientovat v novém prostředí, které projekt Evropské unie přináší.

Cílem práce je posouzení míry evropeizace stranických systémů členských zemí EU vyskytujících se ve stejném geografickém prostoru středoevropského regionu.¹ Evropeizace z tohoto hlediska zkoumá transformaci národních politických stran a reakci těchto aktérů na dopady evropské integrace, přičemž tyto reakce mohou dále ovlivnit vývoj a směřování evropské integrace. Práce se zaměří na otázku, do jaké míry a zda vůbec k evropeizaci stranických systémů ve vybraných zemích dochází a na identifikaci možných společných rysů těchto evropeizačních procesů.

V první části budou nastíněny teoretické přístupy týkající se evropeizace politických stran a stranických systémů. Pozornost bude věnována konceptu R. Ladrecha vymezujícím pět oblastí možného projevu vlivu postupujícího integračního procesu na politické strany, dále bude představen přístup autorů Taggarta a Szczerbika, kteří rozpracovali otázku euroskeptických postojů politických stran k evropské integraci, a nakonec práce objasní typologii europeanismu a neutrálního postoje tak, jak ji pojali Conti s Verzichellim.

Následující část určí kritéria pro výběr relevantních politických stran v rámci jednotlivých stranických systémů a stručně zachytí vývoj příslušných národních stranických systémů, včetně nastínění vývoje postojů hlavních stran k evropské integraci.

Na základě aplikace teoretických přístupů představených dříve se bude práce dále snažit posoudit míru evropeizace národních stranických systémů zemí střední Evropy. Z hlediska koncepce evropeizace dle R. Ladrecha se práce zaměří na oblast možných projevů evropeizace v rámci programových dokumentů

¹ Práce zahrnuje Českou republiku, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Rakousko a Slovinsko.

relevantních politických stran sestavených pro účely voleb do národních parlamentů.² Předmětem zájmu přitom bude nejen sledování množství odkazů na EU v programových dokumentech strany, ale především také schopnost politických stran reflektovat význam a možnou propojenost domácích politik s evropskou rovinou. Následně se práce bude věnovat posouzení evropeizace stranického systému na základě typologie euroskepticismu prezentované autory Taggartem a Szczerbiakem a konceptu europeanismu (a neutrálního postoje) vymezeném Contim a Verzhellim.

V závěrečné části bude provedeno shrnutí dosažených výsledků a komparace projevů evropeizace mezi jednotlivými stranickými systémy. Důraz bude kladen na odhalení možných společných prvků nebo naopak převahu specifických proměn domácích stranických systémů v důsledku tlaku přicházejícím z evropské úrovně.

² Podkladem pro zhodnocení evropeizace programatiky politických stran budou vzhledem k omezenému rozsahu práce volební programy pro poslední parlamentní volby konané v příslušné zemi.

2. Vymezení konceptu evropeizace

Od počátku zahájení procesu evropské integrace dochází k projevům vzájemných interakcí probíhajících mezi evropskou a domácí rovinou. Pro označení změn, ke kterým v rámci evropských politických systémů v souvislosti s procesem evropské integrace dochází, se především od konce devadesátých let minulého století začal používat termín evropeizace, který se snaží zachytit význam a vliv působení evropského integračního procesu na domácí politickou sféru jednotlivých členských zemí (Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 12).

Evropská úroveň přitom nepředstavuje pouhé prodloužení národní úrovně, ale je odlišným fenoménem s určitými specifickými rysy. Charakter Evropské unie je dokonce některými autory popisován jako samostatný politický systém, přičemž politická strana přestává fungovat jako pouze národní fenomén, ale stává se zároveň jedním z prvků politického systému EU (Bulmer 2008: 47). Během východního rozšíření³ došlo k přičlenění dalších deseti nových členů, zavedení nových politik a prohloubení politik již zaváděných, unijní struktura zároveň získala novou podobu a došlo ke změnám kompetencí mezi nimi. Do rozhodovacího procesu a vládnutí v EU se s postupnou akcelerací integračního procesu a jeho prohlubováním v rychlém tempu zapojuje stále větší množství nejrůznějších politických, ale i nepolitických aktérů a je možné stále výrazněji pozorovat postupnou přeměnu těchto aktérů, jejich evropeizaci, která odráží vliv unijního prostředí na jednání národních aktérů nejen na evropské úrovni, ale rovněž na domácí politické scéně. Otevřela se tak další možnost zabývat se otázkami vzájemného prohlubování vazeb mezi evropskou rovinou a národními politickými systémy (Fiala a kol. 2007: 175-176).

2.1. Teoretické uchopení evropeizace

2.1.1. Definice

Obsah konceptu evropeizace je poměrně široký a dosud postrádáme jedinou ustálenou a ucelenou definici tohoto pojmu.

³ Východní, v pořadí pátá, vlna rozšiřování EU znamenala rozšíření členské základny EU o země tzv. laekenské skupiny, které měly vstoupit do EU k roku 2004 (viz Fiala, Pitrová 2009: 176-177).

Definice R. Ladrecha vymezuje evropeizaci jako „...*postupující proces reorientace směřování politiky (politics) do stavu, kdy se politická a ekonomická dynamika ES stane součástí organizační logiky národní politiky a procesu vytváření politických rozhodnutí.*“ Ladrech tak do popředí zájmu staví reakce politických stran na proměny prostředí, v němž jsou nuceny se v důsledku rozvoje evropské integrace a jejího významu pro domácí politický, resp. stranický, systém orientovat (Havlík 2009: 19).

Obdobné pojetí evropeizace představil C. M. Radaelli, který tento proces pojímá primárně jako reakci a zejména pak adaptaci národních politických systémů na neustále se proměňující evropské prostředí (Radaelli 2000: 7). Evropeizaci popisuje jako „...*proces (a) utváření, (b) rozšiřování a (c) institucionalizace formálních a neformálních pravidel, procedur, paradigmat politiky, stylů, způsobů „jak dělat věci“ a sdílených hodnot, které jsou nejprve definovány a konsolidovány v rámci utváření rozhodnutí EU a poté inkorporovány do logiky domácího diskursu, identit, politických struktur a veřejných politik*“ (Hloušek, Pitrová 2009: 23).

T. Risse, M. G. Cowles a J. Caporaso přicházejí s definicí evropeizace jako s procesem „...*vzniku a rozvoje odlišných struktur vládnutí na evropské úrovni, tj. politických, legislativních a sociálních institucí spojených s řešením politických problémů, formalizující interakce mezi aktéry a vznik politických vazeb, jež se specializují na vytváření autoritativních pravidel.*“ (Havlík 2009: 19).

Dosavadní výzkum evropeizace se zaměřuje na různé roviny politického systému národních členských států a EU. Obecně se dotýká všech tří dimenzí národních politik, tedy *polity*, *policy* i *politics*. Stále větší počet unijních politik (*policies*) spadajících do kompetence orgánů EU přesouvá řadu politických procesů na evropskou úroveň. Politika (*politics*) na národní úrovni je v důsledku tohoto nárůstu interakcí stále znatelněji ovlivněna v rovině nejruznějších aktérů jako politické strany či zájmové skupiny. Evropeizace přitom zasahuje rovněž oblast politického systému a jeho norem (*polity*) (Dürr, Marek, Šaradín 2004: 83).

Fenomén evropeizace je tedy v užším pojetí možné zkoumat v souvislosti s různými aktéry, kteří jsou evropskou integrací ovlivňováni a na kterou sami určitým způsobem působí. Těmito aktéry mohou být centrální vládní struktury, subnárodní úrovně, politické strany nebo zájmové skupiny, předmětem evropeizace se mohou stát rovněž vzorce politického chování (Bulmer 2008: 47).

Pojem evropeizace je zároveň primárně používán v souvislosti s evropským integračním procesem.⁴ Tato práce se dále zaměří na různé aspekty evropeizace politických stran v prostředí národních stranických systémů vybraných zemí.

2.1.2. Evropeizace jako duální proces

Mnozí autoři zdůrazňují, že vedle převažujícího *top-down přístupu*, který předpokládá, že státy v reakci na tento adaptační tlak směřující z evropské úrovně pouze převezmou výstupy integračního procesu a evropská integrace tak vystupuje jako nezávislý činitel ovlivňující podobu a fungování domácí politiky, je nutné zohlednit také opačný, tzv. *bottom-up přístup* (Havlík, Valterová 2007: 80). Evropeizace tak označuje proces, který ovlivňuje různé sféry politiky ve státech, jež k tomuto procesu mají určitý vztah, a to ze své pozice členské, ale i kandidátské země. Evropeizace však zároveň nepředstavuje proces, který by výlučně vedl ke konvergenci a harmonizaci a tedy skutečné adaptaci na podněty evropeizace. Evropeizaci nelze ztotožňovat s konvergencí a harmonizací, které mohou být pouze důsledkem evropeizace (Radaelli 2000: 7). Reakce národních politických systémů se může odvíjet v závislosti na celé řadě faktorů, mezi které může patřit tradice politické kultury, a státy tak mohou na výzvy evropského integračního procesu také zdrženlivě či netečně, nebo přímo odmítavě, kdy k žádným změnám nedochází nebo se státy od těchto evropeizačních tlaků odvrací a snaží se je obejít. Sami domácí aktéři pak v každém případě mají vliv na další vývoj evropské integrace, kdy dochází k utváření evropských mechanismů a struktur, jako jsou evropské politické strany, k rozvoji politik EU apod. tzv. *zezdola*. Evropská integrace je z této perspektivy vnímána jako závislá proměnná, zatímco iniciativa, jež vychází z prostoru domácí politiky členských států, je zde oproti *top-down* přístupu proměnnou nezávislou. Evropeizace politických stran tak z hlediska určení ne/závislé proměnné představuje duální, nikoli pouze jednosměrný proces (Dürr, Marek, Šaradín 2004: 37).⁵

⁴ Někteří autoři evropeizaci aplikují do roviny mezinárodních vztahů a koncept evropeizace tak je zkoumán v kontextu globalizace (viz Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 16).

⁵ V této souvislosti se hovoří o kombinaci *top-down* a *bottom-up* přístupu, tedy o *bottom-up-down* modelu (viz Havlík, Valterová 2007: 81).

3. Teoretické přístupy k výzkumu evropeizace stranických systémů

Teoretické uchopení konceptu evropeizace v rovině politických stran je značně rozsáhlé a neexistuje jedna všeobecně sdílená teorie vysvětlující složitý proces evropské integrace a vzájemné přímé i nepřímé působení procesu evropské integrace a roviny národních stranických systémů.

Evropeizace je v kontextu politických stran vnímána jako velmi komplexní proces adaptace těchto aktérů na proměnu podmínek svého působení. Tato adaptace přitom nemusí spočívat v pouhém přejímání evropských mechanismů jednání a témat politickými stranami na úrovni domácích stranických systémů, ale může zahrnovat i méně proevropsky orientované reakce těchto aktérů (Caporaso 2008: 29).

Evropeizace národních stranických systémů přitom není ovlivněna tím, zda evropská integrace aktuálně probíhá po supranacionálním⁶ či mezivládním⁷ paradigmatu, důležité je pouze to, jaké má evropská integrace dopady na dané vnitropolitické prostředí (Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 20). V současné době je evropský integrační proces charakterizován převahou nadnárodního paradigmatu, přičemž tato dominance supranacionalismu nijak evropeizaci politických stran nezabraňuje, protože těmto aktérům je nadále umožněno podílet se rovněž na aktivitách těchto supranacionálních struktur EU (Kaniok 2007: 353).

Evropeizace ve vztahu k politickým stranám může být dále chápána jako specifická varianta internacionalizace těchto politických aktérů. Dochází k proměně politického prostoru, ve kterém se politické strany nově pohybují, a toto zvětšení prostoru s sebou nese možnost využití nových strategií posilující dosažení definovaných cílů politických stran, vytváření nových vztahů a sítí na evropské úrovni nebo proměny stylu utváření politik, a tedy učení se prosazovat příslušné politické záměry v těchto nových podmínkách, kdy politické strany přestávají operovat výlučně pouze v rámci domácích stranických systémů. Toto víceúrovňové prostředí, kdy proces rozhodování nadále probíhá na různých

⁶ Nadnárodní paradigma předpokládá přenos některých procesů rozhodování a pravomocí z národní úrovně směrem na nadnárodní orgány, protože pouze nadnárodní autorita je zde vnímána jako entita schopná splnit úkol spočívající ve stabilizaci a sladění partikulárních zájmů národních států a jedná tak v zájmu EU jako celku. Nezávislé politické centrum, v jehož prospěch členské země odevzdají část své suverenity, je schopno autonomního rozhodování ve vymezených oblastech, přičemž tato rozhodnutí se pro integrované státy stávají závazná (Fiala, Pitrová 2003: 13).

⁷ Mezivládní paradigma vychází z předpokladu, že členským státům budou zachovány veškeré atributy jejich suverenity. Cílem integrace se nestává dosažení politické unie. Předpokladem intergovernmentalismu je vytvoření institucionalizované spolupráce jednotlivých suverénních členských zemí (Fiala, Pitrová 2003: 17).

navzájem se ovlivňujících úrovních, tak tedy nabízí politickým stranám nové možnosti, zároveň však klade větší nároky na fungování stranických aktérů (Fiala, Hloušek, Suchý 2009: 46).

Procesu evropeizace politických stran a stranických systémů je poměrně novým předmětem politologického výzkumu. Politické strany nebyly vnímány jako relevantní aktéři evropského integračního procesu, a to ani pokud jde o adaptaci politických stran na evropské prostředí, ani v rámci jejich možného aktivního zapojení do integračního procesu a snahy o spolupůsobení na další vývoj evropské integrace (Ladrech 2001:5). Tato práce se zaměřuje na pojetí rozpracované R. Ladrechem, autory P. A. Taggartem a A. Szczerbiakem, a dále koncepci N. Contiho a L. Verzichelliho.

3.1. Pojetí R. Ladrecha

Jedním z nejvlivnějších a velmi komplexních teoretických pojetí evropeizace politických stran a stranických systémů, jež si doposud udržuje řady stoupců, je koncepce R. Ladrecha, který uznává proměny národních stranických systémů vlivem integračního procesu a představuje pět nejvýznamnějších oblastí možného projevu vlivu EU na politické strany, v jejichž rámci má být zkoumáno, jakým způsobem a do jaké míry evropská integrace pozměňuje domácí stranické systémy a zda jsou relevantní aktéři vnitřní politiky schopni kontinuálně adekvátně reagovat na podněty evropeizace (Ladrech 2001: 7).

Z hlediska roviny politických stran jako relevantních aktérů evropské integrace tedy Ladrech pojímá evropskou integraci tak, že EU představuje prostředí, ve kterém národní politické strany nově působí a jsou nuceny se zorientovat a adaptovat se (Havlík, Valterová 2007: 83-84). Ladrech přitom zdůrazňuje nutnost všimnout si kromě přímých dopadů evropského integračního procesu na politické strany rovněž nepřímých efektů evropeizace domácích stranických systémů (Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 21).

3.1.1. Změny v programech politických stran

Evropeizace stranických systémů se může dle Ladrecha projevit v rovině obsahu programatiky strany. Modifikace programů politických stran v reakci na

rostoucí význam integračního procesu je považována za nejviditelnější a tedy i nejnáze identifikovatelný projev evropeizace. Kritériem zde je míra zakotvení evropské problematiky v programových dokumentech strany nebo naopak absence evropských témat v programatice strany (Ladrech 2001: 8).

Tento projev evropeizace je přitom možné sledovat ze dvou hledisek. Kvantitativně může dojít k nárůstu prostoru, který strana nadále věnuje tématům spjatých s EU. Větší počet odkazů a zmínek o EU se přitom mohou vztahovat zejména k jednotlivým politikám, o nichž se na evropské úrovni rozhoduje, a to těm, které jsou vytvářeny výhradně na poli EU nebo těm, které se vlivem integrace přesunuly z oblasti domácí politiky na evropskou úroveň (Fiala, Mareš, Sokol 2007: 14). Kvalitativní změna stranických programů⁸ vyvolaná evropskou integrací pak naznačuje, jakým způsobem se daná strana snaží uchopit problematiku EU, zda je pro ni integrační proces jako celek vnímán jako důležité téma a jaké priority si ve vztahu k jednotlivým aspektům evropské integrace stanovuje (Ladrech 2001: 8). Dochází ke změně vnímání projektu evropské integrace, politické strany do svých programů začleňují své postoje k EU a své představy konkretizují a zpřesňují, jde tedy o hloubku a detailnost zpracování tématu evropské integrace (Loužek 2005: 245). Strana tak může v rámci kvalitativní úrovně evropeizace programů věnovat EU zvýšenou pozornost v konkrétních oblastech nebo může mít její postoj k EU spíše obecnější charakter.

Evropeizace programatiky národních politických stran přitom představuje obousměrný proces, a to ve smyslu vzájemné interakce roviny národní politiky a evropské roviny.⁹

3.1.2. Organizační změny

Evropský integrační proces může mít dále vliv na vnitřní organizaci stran, modifikaci stanov a fungování stran vzhledem k nutnosti zohlednit rovinu politické reprezentace na evropské úrovni. Politické strany tak mohou ve svých stanovách zakotvit organizační změny vzniklé v důsledku působení svých stranických aktérů na evropské úrovni (Ladrech 2001: 9). Tyto změny se mohou týkat zejména členství domácích stran v politických uskupeních na evropské

⁸ Strana může rovněž publikovat speciální monotematické programové dokumenty zaměřené výhradně na problematiku evropské integrace.

⁹ Jde o tzv. top-bottom-up přístup (viz Havlík 2009: 24).

úrovni a zachycení pozice poslanců zvolených do Evropského parlamentu, kteří se zpravidla stávají členy užšího vedení strany na domácí úrovni. Tito političtí aktéři tak výrazně posílí své postavení uvnitř stranické organizace. Jejich význam a potenciál se mnohdy stává větší než je tomu u domácích stranických elit, a to především z toho důvodu, že disponují značným množstvím formálních i neformálních kontaktů. Tyto změny mohou vést k vnitrostranickým mocensky orientovaným bojům (Fiala, Hloušek, Suchý 2009: 50-52).

3.1.3. Proměny podoby stranické soutěže

Vnitropolitická stranická soutěž může získat pozměněnou podobu za předpokladu, že se evropská tematika stane součástí politického soutěžení stran. Voliči se mohou pro konkrétní stranu nově rozhodovat dle jejího postoje ke směřování a vývoji evropské integrace, přestože otázky spjaté s EU nemusí být hlavním hybatelem voleb. Stejně tak politické strany mohou (oportunistická strategie) nalákat či naopak odradit část své voličské základny v závislosti na tom, zda se přihlásí k proevropskému přístupu k integraci nebo pokud se naopak rozhodnou zaujmout k EU rezervovanější přístup (Ladrech 2001: 9-10).

Národní stranické systémy mohou v důsledku evropeizace projít zásadní proměnou nejen v souvislosti s možnou změnou pozice již existujících politických stran v rámci národního stranického systému tím, že zaujme k EU určitý postoj, ale také v podobě zformování zcela nových stranických subjektů, které mohou téma evropské integrace využít jako stěžejní nástroj¹⁰ své profilace. Nejčastěji se takové strany vůči EU vymezují striktně na podporu projektu EU či naopak mohou vůči integraci zaujmout euroskeptický postoj (Ladrech 2001: 10).

3.1.4. Vztahy mezi politickými stranami a vládou

Vládní činitelé participující na jednáních a rozhodovacím procesu na úrovni EU se mohou vzdálit od programových pozic dané politické strany a může tak dojít k posunům vztahu mezi národní vládou a politickými stranami. Lídři strany jsou vystaveni velmi časté vnější interakci s otázkami Evropské unie, a to

¹⁰ Jde o tzv. single-issue politické strany (Taggart, Szczerbiak 2002: 12).

v podobě mezivládních konferencí či jednání Rady ministrů, a evropeizace se tak může výrazně zintenzivnit (Fiala a kol. 2007: 200).

Na jedné straně vzniká toto možné pnutí mezi čelními představiteli strany a domácími stranickými kolegy v důsledku tlaku, který je na stranické lídry vyvíjen ze strany EU. Straničtí lídři jsou nuceni své postoje upravovat a usilovat o kompromisy, protože významným rysem vládnutí na úrovni EU je právě výrazné tíhnutí ke konsensu. Vládní činitelé tedy mohou také sami vyvíjet tlak na domácí stranické aktéry a v konečném důsledku tak může dojít k proměně přístupu celé strany k EU (Ladrech 2001: 11).

Na druhou stranu se straničtí lídři ocitají zároveň pod tlakem svých stranických programů. Představitelé strany na domácí úrovni mohou po stranických lídrech požadovat striktní zachování priorit strany stanovených v programu. Vláda může být příslušnou stranou tlačena k zaujímání méně proevropského přístupu v některých otázkách EU, což je především vedeno snahou strany zachovat si vlastní domácí kontrolu nad určitou otázkou, nebo naopak může čelit maximalistickým požadavkům strany u některých témat řešených na evropské úrovni (Fiala, Hloušek, Suchý 2009: 51).

Povaha vztahu mezi stranickými lídry a domácími představiteli strany se tak může vlivem rozporu postojů a oficiálních stanovisek vlády a stanovisek dané strany spjatých s EU významně proměnit. Možná divergence může případně vést k rozdělení politické strany na několik proudů a tedy k narušení jednoty jejich názorů a možnému oslabení strany (Ladrech 2001: 11).

3.1.5. Vztahy mimo rovinu národního stranického systému

Jednotlivé politické strany mohou prostřednictvím svého zapojení v evropských politických stranách vyvíjet aktivity mimo národní politický systém, účastnit se řešení evropských témat formou nadnárodní spolupráce v rámci svého působení ve strukturách EU a posilovat své nejrůznější vazby ve vztahu k dalším politickým aktérům z jiných členských států na evropské úrovni. Domácí politické strany se na evropské úrovni sdružují s těmi eurostranami v Evropském parlamentu, s nimiž se cítí být ideologicky spřízněny, příslušnost ke stranické rodině tedy hraje zásadní roli. Proces evropeizace tak vede národní politické

strany vyhledávat evropské partnery a vstupovat do evropských transnacionálních struktur (Fiala, Mareš, Sokol 2007: 15).

3.2. Evropeizace stranických systémů dle P. Taggarta a A. Szczerbiaka

Jiný přístup zabývající se možnými projevy evropeizace politických stran a stranických systémů představili autoři Taggart a Szczerbiak, kteří se ve svém výzkumu zaměřili primárně na stranickou politiku euroskepticismu patrnou v domácích stranických systémech spolu s postupným rozvojem evropského integrace a zcela přitom vypustili možné pozitivní postoje stran k EU.

Postoje politických elit a dalších stranických aktérů evropských zemí zapojujících se do neustále se prohlubujícího procesu evropské integrace se dle obou těchto autorů postupně začaly stále více reflektovat euroskeptické nálady. S klesající podporou voličů národních politických stran prosazujících rychlejší tempo integrace a s naopak relativní podporou stran zastávajících zpomalení stávající rychlosti integrace EU či dokonce odmítání EU jako takové se euroskepticismus stával viditelnější a poměrně stabilní součástí, byť stále spíše menšinovou, součástí veřejného mínění a stranických systémů, což se dále projevovalo v celkové proměně domácí stranické soutěže a ve vzdalování některých politických formací od různých aspektů evropské integrace.

Zmínění autoři považovali za nutné obrátit svou pozornost právě tímto směrem, protože euroskepticismus znatelný na národní úrovni a prokazující tak vliv evropeizace domácích stranických systémů se prostřednictvím představitelů politických stran působících ve strukturách EU přenesl rovněž na evropskou úroveň a stal se poměrně relevantní silou do jisté míry ovlivňující další směřování evropské integrace (Taggart, Szczerbiak 2002: 5-6).

3.2.1. Typy euroskeptického postoje k evropské integraci

Autoři při svých výzkumech došli k závěru, že podoba euroskepticismu není ve všech členských, resp. kandidátských státech totožná, a navrhli proto rozlišovat mezi dvěma základními typy euroskepticismu, a to mezi tvrdým a měkkým euroskeptickým postojem k projektu EU. Základní rozdíl těchto dvou pozic přitom spočívá zejména v odlišnosti míry a hloubky odporu politických stran

k probíhajícímu integračnímu procesu. Hranice mezi oběma typy však může být někdy těžko rozeznatelná a definuje tak spíš dva základní póly s tím, že některé politické strany se mohou pohybovat v prostoru mezi těmito krajními póly (Taggart, Szczerbiak 2002: 7-8).

Autoři navíc dochází k závěru, že tvrdý euroskepticismus není v evropských zemích zdaleka tak rozšířen jako měkkí varianta, která se u voličů setkává s mnohem větší odezvou. Politická strana prosazující tvrdý euroskepticismus se většinou nachází na periferii stranického systému a výrazně negativní postoj těchto stran vůči EU dle autorů tyto jejich nízké volební zisky určitým způsobem predeterminuje. Nicméně dle výsledků svého výzkumu uznávají, že v některých případech nemusí být voličská podpora těchto politických stran zcela zanedbatelná. V případě, že se takové politické straně podaří proniknout do politického centra stranického systému, mnohdy svou rétoriku tvrdého euroskepticismu opouští a uchyluje se k měkkému euroskeptickému postoji¹¹ vůči EU (Taggart, Szczerbiak 2002: 12).

Pokud jde o hlavní politické strany, jež zaujímají relevantní pozici v rámci daného stranického systému, může se u nich na jednu stranu projevat spíše tendence příliš svůj euroskepticismus a tvrdou kritiku vůči EU nezdůrazňovat, a to z obavy své možné marginalizace a odsunu ze středu stranického systému právě v důsledku přílišného důrazu na negativní aspekty evropské integrace. Na druhou stranu mohou tito klíčoví aktéři domácího stranického systému využívat euroskeptickou rétoriku, aby si mírnou kritikou EU naopak udrželi a případně posílili svou pozici na domácí politické scéně (Taggart, Szczerbiak 2000: 8).

3.2.1.1. Tvrdý euroskepticismus

Autoři vymezují tvrdý euroskepticismus jako situaci, kdy se jedná o projev zcela zásadního odmítání a opozice vůči celému projektu evropské integrace.¹²

¹¹ V rámci stranických systémů střední Evropy jde například o rakouskou Stranu svobody, jak popisuje druhá část práce viz níže (Taggart, Szczerbiak 2000: 8).

¹² Opačným přístupem, který oba autoři pouze stručně zmiňují, je představován eurofilie, kteří podporují EU jako takovou ve snaze dosáhnout prostřednictvím integračního procesu cílů jakými jsou solidarita nebo mezinárodní spolupráce (Taggart, Szczerbiak 2002: 14). Národní zájmy mají být dle eurofilů postupně nahrazovány celoevropskými postoji a představitelé národních politických stran mají být ochotni k ústupkům v různých oblastech evropské spolupráce, aby tak dosáhli ještě výraznějšího stupně integrace (Fiala a kol. 2007: 109).

Politické strany se staví proti dalšímu setrvání své země v EU a usilují o vystoupení země z EU (Honců, Kolářová, Kohutičová, Vystavělová 2006: 3).

Taggart a Szczerbiak zde hovoří o principiální opozici politických stran vůči projektu EU. Zastánci tvrdého euroskepticismu se tak staví proti jakékoli formě ekonomické či politické integrace na evropské úrovni (Taggart a Szczerbiak 2002: 7). Jde přitom zejména o odmítnutí existence nadnárodní politické entity, která je založena na transferu politické moci směrem od národního státu na tuto evropskou úroveň a jež s postupným prohlubováním integrace předpokládá neustálý nárůst takového přesunu kompetencí. Politika strany je v tomto případě rovněž namířena proti přesunu suverenity směrem k nadnárodním strukturám (Kaniok 2007: 346).

Politické strany se tak jakožto zastánci tvrdého euroskepticismu stávají domnělými ochránci národních zájmů, jež mají být integrací významně ohroženy, a v oblastech klíčového významu národního zájmu jednoznačně upřednostňují vlastní řešení takových otázek v rámci národního státu před jejich řešením na úrovni EU, kterou považují za nekontrolovatelnou a nejistou (Fiala a kol. 2007: 29).

V rámci stranického systému se mnohdy jedná o tzv. single-issue strany, které svou ideologickou identitu budují na jediném tématu – opozici k evropské integraci a k negativnímu postoji k EU jako celku se přiklání z toho důvodu, že v tom spatřují prostředek, jak se odlišit od hlavního politického proudu. Taggart a Szczerbiak upozorňují, že politická strana hlásící se k tvrdě euroskeptickému postoji k EU využívá především takového jazyka, jenž zdůrazňuje údajný přílišný kapitalistický, socialistický, neoliberální, supranacionální či byrokratický charakter evropské integrace, a to v závislosti na ideologické¹³ pozici dané strany. Taková strana usiluje o zásadní změnu podmínek, na základě kterých je nastaveno fungování EU a v souladu s kterými je daná země členem EU. Tyto změny jsou však neslučitelné s dosavadním vývojem evropské integrace a požadavky na změnu těchto podmínek bývají označovány za tzv. podmíněnou podporu členství v EU. Dosažení těchto podmínek je tedy pouze stěží proveditelné a jedná se tak de facto o opozici nejen ve vztahu ke členství země v EU, ale o odmítání EU jako takové (Taggart, Szczerbiak 2002: 7).

¹³ Jedná se zejména o strany hlásící se k ideologii komunistické, konzervativní, socialistické či nacionalistické a řadí se sem rovněž populistické politické strany (Taggart, Szczerbiak 2002: 7).

3.2.1.2. Měkký euroskepticismus

Měkký euroskepticismus politických stran je oběma autory charakterizován jako kvalifikovaná opozice kritizující stávající nebo plánovanou podobu evropské integrace. Strana se nestaví principiálně proti EU ani proti členství své země v ní, ale má vůči EU některé námitky a požaduje odlišné směřování evropské integrace (Kaniok 2007: 347).

Politická strana používá v rámci své politické rétoriky kritické hodnocení současné trajektorie, po které se evropská integrace ubírá, pokud se tak děje v protikladu k zájmům, politikám a otázkám, jež tato strana sama podporuje. Nicméně i taková strana, která v domácím politickém prostředí hájí domnělé národní zájmy, tak může činit pouze ze snahy zabránit odlivu svých voličů, kteří mohou mít k EU rezervovanější prostor. V zásadě tak tato politická strana přes svou partikulární kritiku projekt evropské integrace podporuje, čímž se odlišuje od stoupenců tvrdého euroskepticismu. Na rozdíl od tvrdého euroskepticismu má navíc měkký euroskepticismus zpravidla větší potenciál u voličů (Taggart, Szczerbiak 2002: 8).

3.3. Typologie Contiho a Verzichelliho

Na typologii autorů Taggarta a Szczerbiaka navázali Conti s Verzichellim, kteří ve snaze vymezit euroskeptické postoje politických stran k EU převzali původní definici euroskepticismu a rozlišování tvrdého a měkkého euroskepticismu autorů Taggarta a Szczerbiaka (Kaniok 2007: 348).

Conti s Verzichellim však svou pozornost soustředili především na dosavadní absenci výzkumu možných pozitivních přístupů politických stran k EU a původní pojetí svých předchůdců tedy rozšířili o pozitivní dimenzi postoje politické strany k evropské integraci, kterou nazvali europeanismus. Tento kladný postoj přitom dále rozčlenili na funkční a ztotožňující nebo také identitární postoj k EU. Conti s Verzichellim rovněž původní model Taggarta a Szczerbiaka obohatili o další zcela novou kategorii neutrálního postoje stran k procesu evropské integrace (Conti 2003: 21).

3.3.1. Vymezení europeanismu

Conti s Verzichellim vycházejí z předpokladu, že mimo projevy euroskepticismu je možné sledovat ve stranických systémech členských zemí EU rovněž opačný projev evropeizace, a to větší či menší míru europeanismu. Europeanismus představuje přístup, který přijímá myšlenku politické a ekonomické spolupráce v rámci nadnárodní spolupráce, oslavuje evropskou myšlenku a hájí snahy na vybudování společné evropské identity (Kaniok 2007: 351).

Tendence k podpoře evropské integrace je stejně jako v případě euroskepticismu patrná u politických stran napříč politickým spektrem a příslušnost strany k jeho pravému či levému konci se tak nezdá být spolehlivým vodítkem při snaze určit, zda daná strana bude pod vlivem své ideologické pozice zaujímat spíše pro-evropský postoj.

3.3.1.1. Identitární europeanismus

Identitární typ europeanismu je tak vymezován jako principiální podpora projektu EU a ochota k dalšímu prohlubování evropské integrace a přenosu kompetencí státu na nadnárodní úroveň (Honců, Kolářová, Kohutičová, Vystavělová 2006: 24). Politické strany podporují EU systémově, jejich programatika i rétorika velmi často zdůrazňují evropská témata a obsahuje množství přímých odkazů na EU. Požadavkem těchto stran je posílení nadnárodního centra politické moci a směřování projektu EU k vytvoření federální Evropy (Conti 2003: 23).

Integrační proces tak v rámci ztotožňujícího europeanismu není vnímán z hlediska možných přínosů EU pro národní stát nebo pro danou politickou stranu, ale samotná integrace jako taková zde se stává cílem. Integrace a její prohlubování je nezbytné i přes náklady, které tento proces vyžaduje. Politická strana, která takto vyjadřuje svou neomezenou podporu EU, se ztotožňuje s jejím stávajícím charakterem a tempem (Kaniok 2007: 348).

3.3.1.2. Funkční europeanismus

Z hlediska funkčního europeanismu vyplývá podpora evropské integraci a jejího dalšího prohlubování z míry prospěšnosti projektu EU pro cíle dané politické strany či národní zájmy státu (Honců, Kolářová, Kohutičová, Vystavělová 2006: 24). Jde o kvalifikovanou podporu evropskému integračnímu procesu podmíněnou přesvědčením politických stran, že nadnárodní instituce bude postupně schopna naplňovat vlastní zájmy strany či členské země minimálně stejně dobře jako tomu je na domácí úrovni a že tedy budou moci lépe profitovat z nadnárodního než národního řešení (Conti 2003: 25).

Při splnění předpokladu souladu vlastních zájmů strany s cíli EU je tedy další podpora projektu evropské integrace a vytváření nezávislé centrální autority na evropské úrovni pravděpodobná, zatímco v případě odlišných cílů zaujímají politické strany k EU rezervovanější postoj. Politické strany tak neodmítají veškeré formy spolupráce, nicméně integrace se zde nestává cílem sama o sobě, ale slouží pouze jako nástroj, jak mohou strany napomoci větší ekonomické stabilitě své země či její modernizaci. Představy o vybudování evropské identity zde hraje pouze sekundární roli (Kaniok 2007: 348).

3.3.2. Neutrální postoj k integračnímu procesu

Politické strany mohou dle Contiho a Verzichelliho zaujmout k EU rovněž hodnotově neutrální postoj, kdy z přístupu strany není jasné, jaký je její názor na evropský integrační proces. Politická strana se může vyjadřovat k dílčím evropským tématům, její celkový postoj k EU však v tomto případě není možné přesně identifikovat a strana jej sama nijak blíže nespecifikuje (Honců, Kolářová, Kohutičová, Vystavělová 2006: 24). Politická strana se tak integračním procesem vůbec nezabývá nebo mu věnuje pouze okrajovou pozornost bez jasného vymezení se vůči projektu EU (Kaniok 2007: 348).

4. Evropeizace stranických systémů zemí střední Evropy

Rozšířením EU o státy střední a východní Evropy z května 2004 znamenající integraci zemí se zcela odlišnou politickou, sociální a ekonomickou zkušeností přitom povahu EU zcela zásadně proměnilo v nejrůznějších aspektech a zároveň stranické systémy těchto zemí se do určité míry proměnily. Evropeizace stranických systémů tzv. postkomunistických zemí je rovněž některými autory vnímána jako neoddělitelná součást proměny politických systémů těchto zemí. Taggart a Szczerbiak považují stranické systémy střední Evropy za specifické a jejich evropeizace je dle nich významně spjata s úsilím pomyslného návratu těchto zemí do Evropy. Evropská integrace je z tohoto pohledu chápána jako činitel podporující proces tranzice těchto zemí a jejich politických systémů směrem k demokratické konsolidaci a oba procesy jsou tak považovány za do jisté míry provázané (Taggart, Szczerbiak 2002: 16). Přestože však Evropská unie obecně podmiňuje členství v EU mj. stabilní demokracií, na procesy demokratizace a evropeizace by mělo být nazíráno spíše jako na dva autonomní procesy (Hloušek, Pitrová 2009: 39-41).¹⁴

Před přikročením k samotné analýze evropeizace je nezbytné alespoň v základních obrysech naznačit evoluci stranických systémů příslušných zemí od počátku devadesátých let dodnes a zároveň přiblížit relevantní politické strany zahrnuté do následné analýzy. Představen bude rovněž nástin vývoje vztahu daných politických stran k evropské integraci od doby krátce před vstupem země do EU po současnost.

4.1. Kritéria pro určení relevantních politických stran

Kritériem pro určení relevance politických stran v rámci jednotlivých stranických systémů je existence současného parlamentního zastoupení strany. Profilace těchto stran vůči EU má totiž z hlediska zahraničně politického směřování dané země největší význam. Zároveň jsou však za relevantní strany považovány jen takové strany, jež je možné označit za stabilní součást daného stranického systému, čímž jsou vyloučeny subjekty, jejichž vliv na směřování země je přes jejich aktuální parlamentní zastoupení s vysokou pravděpodobností

¹⁴ Proces demokratizace v těchto zemích započal dávno předtím, než EU zamýšlela rozšíření o země střední a východní Evropy (viz Fiala a kol. 2009: 41).

pouze dočasný či marginální, a to vzhledem k jejich neúčasti nebo pouze zanedbatelné roli ve vládě či absenci jejich koaličního nebo vyděračského potenciálu, nebo také s přihlédnutím ke klesajícím voličským preferencím těchto stran.

4.2. Česká republika

4.2.1. Stručný vývoj stranického systému od roku 1989 a určení relevantních politických stran

Český stranický systém se stabilizoval především po volbách konaných v roce 1996 a postupně se utvářel do současné podoby umírněného pluralismu.¹⁵ V roce 1996 se utvořily dva hlavní póly systému (ODS a ČSSD) a ustálil se počet relevantních politických stran, jejichž počet se omezil na šest subjektů zastoupených v dolní komoře parlamentu.¹⁶ Po předčasných volbách roku 1998 se formát stranického systému posunul ještě výrazněji směrem k Sartoriho koncepci umírněného pluralismu, kdy pravicové uskupení SPR-RSČ již do PS neproniklo a stalo se pouze marginálním politickým subjektem. Vytvoření menšinové vlády vedené M. Zemanem na základě tzv. opoziční smlouvy však prohloubilo polarizaci systému, malé strany ji otevřeně považovaly za účelovou dohodu a reagovaly vytvořením tzv. Čtyřkoalice.¹⁷ V následujících volbách roku 2002 se pozici nejsilnější parlamentní strany podařilo obhájit ČSSD a pod vedením V. Špidly byla sestavena levostředová koaliční vláda spolu s KDU-ČSL a US-DEU. Po nástupu vlády J. Paroubka po volbách roku 2006 došlo k zajímavému trendu sblížování KDU-ČSL s ODS, 5% uzavírací klauzuli poprvé překročila Strana zelených, zatímco US-DEU přestala fungovat jako relevantní politická síla stranického systému (Fiala, Hloušek 2003: 15-45).

Výraznou proměnu znamenaly poslední volby konané v roce 2010, kdy se KDU-ČSL a SZ ocitly mimo relevanci a naopak nově vzniklé subjekty TOP 09, jakožto vedlejší pól pravé části politického spektra, a VV, středový subjekt,

¹⁵ První demokratické volby proběhly v červnu 1990, kde však ještě nelze hovořit o konsolidovaném stranickém systému; dvěma základními póly zde byla tehdejší vládnoucí strana a velmi široké demokratizační hnutí OF. Charakteristickým rysem českého stranického systému po volbách z roku 1992, na základě kterých byla jmenována koaliční vláda V. Klause (ODS, KDU-ČSL, ODA a KDS) byla rovněž přetrvávající nestabilita (viz Fiala, Hloušek 2003: 16-21).

¹⁶ Do PS PČR se dostala ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL, SPR-RSČ a ODA, přičemž strany KSČM a SPR-RSČ disponovaly nulovým koaličním potenciálem (viz Fiala, Hloušek 2003: 28).

¹⁷ Čtyřkoalice byla složená z KDU-ČSL, US, ODA a DEU (viz Fiala, Hloušek 2003: 36).

získaly významné pozice vládních stran. Formát stranického systému přitom nadále vykazuje charakteristiky umírněného pluralismu.

Analýza evropeizace politických stran bude zahrnovat ODS, TOP 09, ČSSD a KSČM jakožto relevantních aktérů českého stranického systému. Přestože KSČM dlouhodobě nedisponuje koaličním, resp. vyděračským potenciálem, a má tak pouze omezený vliv na vládní politiku, její voličské preference jsou na vzestupu a je možné předpokládat, že nadále zůstane nejen stranou mající parlamentní zastoupení, ale že se zároveň její role může poměrně výrazně proměnit v následujícím volebním období.¹⁸ VV jsou z analýzy vyřazeny vzhledem k výraznému propadu voličských preferencí této strany a vysokou pravděpodobností vymizení této strany z pásma relevance v příštích volbách.

4.2.2. Nástin vývoje vztahu hlavních politických stran k EU

V počáteční fázi stabilizace českého stranického systému existovala pouze minimální diverzifikace, pokud jde o postoj tehdejších hlavních stran k EU.¹⁹ Panoval všeobecný konsensus nad nutností začlenění země do západoevropských struktur, který měl signalizovat distancování se od komunistické minulosti (Havlík 2009: 26-27). Teprve postupně se politická debata na české vnitrostátní úrovni ohledně EU začala proměňovat.

Již od vzniku ODS²⁰ byl její postoj k EU poměrně pragmatický a strana vyzdvihovala především ekonomické výhody vstupu do EU.²¹ V ostatních oblastech ve vztahu k evropské integraci ODS doposud zastává spíše rezervovaný postoj, tzv. eurorealismus. Strana se tak nestaví primárně proti EU, ale snaží se důsledně poukazovat na otázku nutnosti ochrany národních zájmů a zabránění dalšího oslabování suverenity členských států ve prospěch nadnárodních unijních

¹⁸ Viz preference politických stran březen/duben 2012. Dostupné na: <http://www.stem.cz/clanek/2413>. 3. 5. 2012. Proměna relevance KSČM souvisí s aktuálními náznaky ČSSD, která nevyklučuje určitou formu případné povolební spolupráce s KSČM v případě, že by ČSSD v následujících volbách zvítězila. Diskutuje se přitom o přímé koaliční spolupráci ČSSD s KSČM nebo o možnosti tiché podpory ze strany KSČM.

¹⁹ Oficiální rozhovory s ES o uzavření asociační dohody zahájilo tehdejší Československo v prosinci 1990. V roce 1991 pak byla podepsána dohoda ČSFR o přidružení k EU a v roce 1993 Evropská dohoda začleňující ČR k ES, která vstoupila v platnost v roce 1995. Zajímavé přitom bylo, že tato asociační dohoda byla zamýšlena jako předstupeň budoucího začlenění ČR do EU, čímž se odlišovala od většiny jiných asociačních dohod. Smlouva o přistoupení byla podepsána v dubnu 2003, po ratifikaci referendem (v případě ČR mělo obligatorní a rovněž schvalovací charakter) v červnu 2003 se ČR stala členským státem EU k 1. 5. 2004 (viz Müller 2004: 17-26, 48).

²⁰ ODS vznikla v důsledku rozpadu ODS v roce 1991 (viz Fiala, Hloušek 2003: 19).

²¹ Přístup na jednotný evropský trh. Stejně významnou zahraničně-politickou prioritou ODS bylo členství země v NATO.

institucí. Svou kritickou pozici vůči EU ODS postupně zmírnila a přes odmítání další federalizace a prohlubování integrace nechce přijít o svou možnost ovlivňovat budoucí vývoj EU zevnitř (Hloušek, Jarošová, Kaniok 2007: 32-33).

ČSSD se hned po své obnově v roce 1990 profilovala jako proevropská strana jednoznačně podporující vstup země do EU a další prohlubování integrace dlouhodobě vnímá jako prostředek rozvoje ČR a posílení jejího mezinárodního postavení. Sociální demokraté dodnes na rozdíl svého největšího ideologického rivala ODS podporují současné směřování evropské integrace a obhajují federalistický model EU, tedy další přenos pravomocí na unijní instituce (Petřík 2003: 17).

Pozice KSČM ve vztahu k EU je poměrně nečitelná a nejednoznačná. Strana byla v otázce členství ČR v EU zdrženlivá, nicméně nikoli výhradně odmítavá.²² Komunisté mají tendenci nahlížet na EU buď jako na pozitivní projev internacionalismu nebo naopak nežádoucí imperialismus, vůči němuž se vymezují. (Mareš 2000: 31). Postoj strany je doposud značně ambivalentní s převahou důrazu na negativní důsledky členství ČR v EU.

Postoj TOP 09 k evropské integraci je od doby vzniku této strany charakterizován výrazně proevropsky. Strana se staví vstřícně k dalšímu rozvoji evropské integrace a zasazuje se o to, aby otázka EU byla i na vnitropolitické scéně důležitým tématem. TOP 09 rovněž zdůrazňuje ekonomickou závislost ČR na EU a poukazuje na nutnost podpory jednotlivých aktivit rozvíjejících se na evropské úrovni.²³

4.3. Slovensko

4.3.1. Stručný vývoj stranického systému od roku 1989 a určení relevantních politických stran

Formování stranického systému bylo již po prvních svobodných volbách roku 1990 provázáno značnou fragmentací a v podstatě všechny relevantní politické subjekty tehdy prošly určitou mírou štěpení a dezintegrace. Volby roku 1992

²² Přesto byla KSČM jedinou z tehdejších relevantních politických stran, která svým voličům nedoporučila podpořit vstup ČR do EU v referendu z roku 2003 (Petřík 2003: 31).

²³ Viz Volební program TOP 09, sekce zahraniční politiky. Dostupné na: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/politika/zahranici/>. 17. 4. 2012.

znamenal jednoznačné vítězství HZDS²⁴, které sestavilo jednobarevnou vládu.²⁵ Parlamentní zastoupení získala rovněž postkomunistická SDL' spolu s koalicí MKDH a Spolužití. Naopak KDH a SNS zaznamenaly výrazný propad. Dominance HZDS pak trvala i po volbách roku 1994, kdy se do SNR dostala i SNS a nové radikálně levicové uskupení Sdružení dělníků Slovenska (ZRS). Stabilní pozici si udrželo KDH, DU a Maďarské koalice (MKDH, Spolužití a MOS), výrazný propad naopak zaznamenala SDL'. HZDS tak přes uzavření koaliční vlády se SNS a ZRS stále platila za klíčového aktéra, což bylo navíc posíleno nejednotností antimečiarovského politického tábora. Stranický systém se vyznačoval vysokým stupněm polarizace. Teprve volby roku 1998 znamenaly změnu dosavadního kurzu systému. Před volbami se zformovala antimečiarovská opozice, a to v podobě pravostředové Slovenské demokratické koalice (SDK)²⁶ a Strany maďarské koalice (SMK) vzniklé sloučením tří maďarských stran. Neschopnost HZDS po vyhraných volbách nalézt koaliční partnery pro získání parlamentní většiny vedla k ustanovení koaliční vlády SDL', SMK a SOP v čele s SDK, která ve volbách obsadila druhé místo. Polarizovaný charakter systému a tendence k extrémnímu multipartismu se nicméně potvrdily ještě před volbami roku 2002, kdy došlo ke štěpení nejen uvnitř SDK, ale také SDL', HZDS (proměna na L'S-HZDS a odštěpení HZD pod vedením I. Gašparoviče) nebo SNS. Nově vzniklými subjekty byla mimo jiné centristická a další antimečiarovská strana ANO (Aliance nového občana) a SMER R. Fica. Ve volbách 2002 zvítězila SDKÚ, SMER, HZDS, překvapivě KSS, SMK-MKP, KDH a uzavírací klauzuli se podařilo překonat rovněž ANO. Výraznou proměnou tak bylo sestavení relativně homogenní pravostředové koaliční vlády SDKÚ, SMK, KDH a ANO opět v čele s M. Dzurindou (Kopeček 2003: 162-171). Následující volby v letech 2006 a 2010 znamenaly vítězství levicového SMER-SD.²⁷ Zatímco však v roce 2006²⁸ sestavil vládu se SNS a L'S-HZDS, za což si

²⁴ HZDS vzniklo odštěpením od VPN v roce 1991. Lídr HZDS, V. Mečiar, přitom jednoznačně pokrýl tehdejší poptávku slovenské veřejnosti po silné politické osobnosti. Svým populismem a nacionalistickou rétorikou si získal velkou část voličů (Kopeček 2003: 161).

²⁵ Nestabilita a štěpení uvnitř HZDS vedly v listopadu 1993 k nutnosti sestavit koaliční vládu se SNS. Vlivem dalších štěpení byla nakonec sestavena prozatímní vláda SDL', pravostředové KDH a stran, které se odštěpily od HZDS a SNS (zformovaly se do Demokratické unie), která zemi dovedla k předčasným volbám v roce 1994 (Kopeček 2003: 164-165).

²⁶ SDK vznikla v roce 1997 v důsledku Mečiarovy reformy volebního zákona v roce 1998, a to sloučením tzv. Modré koalice (sdružující pravostředové strany KDH, DU, DS) a levicové SDSS a SZS), jednalo se tedy o velmi nesourodé uskupení, kde se záhy projevil problém vnitřní soudržnosti tohoto subjektu: v roce 2000 se odtud vyčlenila nově vzniklá SDKÚ či KDH (Kuchyňková 2003: 50).

²⁷ SMĚR se v roce 2004 přejmenoval na SMĚR-SD.

R. Fico vysloužil kritiku, v roce 2010²⁹ se SMER-SD přes své vítězství nepodařilo získat většinu v SNR a vládu sestavili SDKÚ-DS, SaS, KDH a MOST-HÍD, SNS zůstala stranou opoziční.

Pád vlády I. Radičové přivedl zemi k předčasným volbám, které dále potvrdily příklon k extrémnímu multipartismu a převládající formát šesti relevantních stran v systému s tím, že nedošlo k výrazné obměně stranických aktérů. Vítězem se stal Ficův SMER-SD, který zároveň získal nadpoloviční většinu v SNR.³⁰ Ústup z dřívějších pozic naopak zaznamenaly strany pravého středu SaS a MOST-HÍD, nepatrně si polepšila KDH.

Komparace vlivu europeizace bude brát v úvahu strany SMER-SD, KDH a SDKÚ-DS. Stranu OL'ANO analýza opomíjí i přes její překvapivě relativně vysoký volební zisk v posledních volbách, a to vzhledem k její neukotvenosti ve slovenském stranickém systému. Strany MOST-HÍD a SaS rovněž nejsou do analýzy samostatně zařazeny. Jedná se o relativně nově vzniklé strany (obě vznik 2009), které do SNR pronikly poprvé teprve v parlamentních volbách v roce 2010. Výsledek letošních voleb spíše ukazuje na klesající preference těchto politických stran a také jejich vliv na vládní politiku je marginální.

4.3.2. Nástin vývoje vztahu hlavních politických stran k EU

Posun ve vztahu k EU je patrný u strany SMER-SD, kde byl počáteční poněkud ambivalentní přístup k EU, kdy strana přes deklarované úsilí podporovat integraci vyzdvihovala rovněž nutnost ochrany slovenské národní identity a národních zájmů, nahrazen podporou integračnímu procesu. Přes poměrně nejasný a místy kritický postoj k EU během své role opozice v předchozím volebním období se nyní strana orientuje na výrazněji proevropský kurs své politiky.³¹

Členství SR v EU bylo pro Křesťanskodemokratické hnutí mimo jiné spjato s otázkou společné evropské křesťanské identity, ke které se KDH hlásí. Přes počáteční poměrně obecné formulace směrem k EU strana postupně podpořila nutnost orientace země na EU (Kuchyňková 2003: 47-48). KDH k EU přistupuje optimisticky jako prostředek zlepšení životní úrovně slovenských občanů. Přesto

²⁸ SMER následovala SDKÚ-DS, SNS, SMK-MKP, L'S-HZDS a KDH viz [http://electionresources.org/sk/nrsr.php?election=2006®ion=.](http://electionresources.org/sk/nrsr.php?election=2006®ion=) 14. 4. 2012.

²⁹ Viz [http://electionresources.org/sk/nrsr.php?election=2010®ion=.](http://electionresources.org/sk/nrsr.php?election=2010®ion=) 14. 4. 2012.

³⁰ Viz [http://electionresources.org/sk/nrsr.php?election=2012®ion=.](http://electionresources.org/sk/nrsr.php?election=2012®ion=) 14. 2012.

³¹ Viz <http://www.strana-smer.sk/3239/nas-program>. 15. 4. 2012

však zároveň poukazuje na nedostatky EU, vystupuje proti přílišnému posilování kompetencí unijních institucí a upřednostňuje mezivládní princip fungování EU (Hloušek, Jarošová, Kaniok 2007: 37).

SDKÚ-DS se od počátku prezentuje výrazně prointegračně, aktivně participovala během přístupových jednání k EU (spolu s KDĽ) a vstup do EU vždy považovala za jedno z hlavních zahraničněpolitických témat. EU měla být nástrojem odstranění izolacionistického kurzu dosavadní slovenské politiky a podpory vnitropolitických reformních opatření (Kuchyňková 2003: 51-52). Strana se nadále profiluje jako proevropská, oproti jiným stranám prezentuje i konkrétní řešení některých témat souvisejících s EU a zdůrazňuje především principy subsidiarity a rovnosti postavení všech členských zemí.³²

4.4. Maďarsko

4.4.1. Stručný vývoj stranického systému od roku 1989 a určení relevantních politických stran

Stranický systém vykazuje již od svého vzniku v roce 1989 poměrně relativně vysoký stupeň stability. V průběhu volebních období³³ do roku 1998 do parlamentu proniklo vždy šest politických stran, přičemž nedocházelo k výrazné obměně politických subjektů.³⁴ Volby roku 2002 pak přinesly dokonce snížení počtu relevantních stran na čtyři, jednalo se přitom o strany dlouhodobě v Národním shromáždění přítomné a potvrzení tendence systému směřujícím k bipolaritě.³⁵ MSZP potvrdila svou pozici vládní strany také v následujících volbách roku 2006, kdy opět sestavila koalici s liberální SZDSZ. Výrazný pokles voličské podpory zaznamenal FIDESZ, jehož tradiční předvolební koaliční partner MDF navíc odmítl s touto stranou nadále spolupracovat³⁶ a do voleb MDF kandidovalo samostatně. Parlamentní zastoupení obnovila KDĽP se ziskem 164

³² Viz <http://sdku-ds.sk/volby/data/MediaLibrary/0/220/sdku-ds-volebny-program-2012-web.pdf>. 15. 4. 2012

³³ První volby se konaly v dubnu 1990, následovaly volby v letech 1994, 1998, 2002, 2006 a zatím poslední volby proběhly v roce 2010 (Hrdličková 2008: 70-72).

³⁴ S výjimkou strany KDĽP, která v roce 1998 nezískala parlamentní zastoupení, jehož naopak dosáhla extremistická strana MIÉP existující od roku 1993 po odštěpení od MDF. V NS se však udržela pouze jedno volební období (Benda 2003: 98-99).

³⁵ FIDESZ-MDF a postkomunistická MSZP, jež se vyvinula z reformní části původní Maďarské socialistické dělnické strany, dvě jako nejsilnější strany, a dále SZDSZ. Přestože vítěznou stranou byl FIDESZ, koalici se podařilo sestavit MSZP spolu se SZDSZ viz <http://electionresources.org/hu/assembly.php?election=2002>. 15. 4. 2012.

³⁶ Pravděpodobně z důvodu skryté spolupráce strany FIDESZ s extrémně pravicovou MIÉP a příklonem k autoritativní politice (Hrdličková 2008: 71).

mandátů. Nestabilita vládní koalice, která vyústila odchodem SZDSZ z vlády, vedla k menšinové vládě trvající přes všechny konflikty a klesající podporu veřejnosti až do dalších voleb (Hrdličková 2008: 72).

Volby konané v roce 2010 přinesly určitou proměnu systému. Volby byly jednoznačným vítězstvím koalice FIDESZ³⁷ a KDNP. Úspěch zaznamenalo krajně pravicové Hnutí za lepší Maďarsko (Jobbik) založené roku 2003, které dokonce dosáhlo poměrně srovnatelného výsledku s MSZP. Dalším novým subjektem se zastoupením v NS se stalo uskupení LMP³⁸, liberálně-konzervativní strana zdůrazňující ekologická témata v politice.³⁹

Do komparace tak budou zahrnuty oba hlavní póly maďarského stranického systému, FIDESZ a MSZP, a s ohledem na volební zisky dále pravicový Jobbik. V roce 2009 Jobbik zaznamenal značný úspěch ve volbách do EP, který dále předznamenal pevnější usazení této strany v systému relevantních politických stran v Maďarsku. KDNP není součástí analýzy, protože již dlouhodobě funguje pouze jako malá vládní strana navíc neschopná zajistit si zastoupení v NS jinak než vstupem do předvolební koalice se silnějším partnerem. LMP je z analýzy vyloučena vzhledem ke svému poměrně nízkému volebnímu zisku, a tedy marginálnímu vlivu na vládní politiku, a rovněž vzhledem k jejím konstantně klesajícím voličským preferencím (oproti straně Jobbik) dosahujícím v současnosti jen okolo šesti procent, čímž se strana pohybuje na hranici svého možného znovuzvolení do NS.⁴⁰

4.4.2. Nástin vývoje vztahu hlavních politických stran k EU

Levostředová MSZP je nejvíce proevropsky orientovanou stranou, neztotožňuje EU s rizikem ztráty národní identity a bez větších výhrad podporuje stávající podobu EU, ovšem jen pokud převažují pozitivní dopady integrace (Benda 2000: 43-44). Jejím primárním cílem zůstává ochrana maďarských zájmů na evropské úrovni jako podmínka dalšího prohlubování integrace.

³⁷ Přes deklarovanou pravicovou orientaci strany praktická politika FIDESZ vykazuje spíše pravicové prvky a výraznou míru populismu.

³⁸ LMP – Politika může být jiná, vznik 2009.

³⁹ Viz <http://electionresources.org/hu/assembly.php?election=2010®ion=>. 15. 4. 2012.

⁴⁰ Údaj z průzkumu voličských preferencí provedený 20. 4. – 25. 4. 2012 institucí Szazadvég. Viz <http://www.politics.hu/20120502/fidesz-retains-solid-lead-in-latest-szazadvég-poll/>. 2. 5. 2012.

FIDESZ považoval od počátku členství v EU za zahraničně politickou prioritu země a aktivně se podílel na zapojení země do unijních struktur (Benda 2006: 85). Přesto je patrný posun od tohoto převážně pozitivního vztahu k EU směrem k stále větší tendenci podporovat EU především z hlediska prospěchu pro národní zájmy Maďarska. Strana rovněž stále častěji prezentuje své výhrady a připomínky k fungování EU, zejména pokud jde o rovnoprávnost členství či kritiku stávajících rozhodovacích mechanismů (Batory 2001: 17-19).

Ultrapracicové opoziční Hnutí za lepší Maďarsko se dlouhodobě staví kriticky k projektu evropské integrace a požaduje dokonce vystoupení Maďarska z EU, a to ve jménu obrany národní identity a národních zájmů. Dále například v otázce dalšího rozšíření EU se staví proti přičleňování mimoevropských států⁴¹ do evropských struktur.⁴²

4.5. Polsko

4.5.1. Stručný vývoj stranického systému od roku 1989 a určení relevantních politických stran

Hlavní charakteristikou polského stranického systému již v době jeho formování byla vysoká míra fragmentace a polarizace a zároveň velká proměnlivost politických subjektů zapojujících se do volební soutěže. Tento trend byl patrný po prvních soutěživých parlamentních volbách v roce 1991, kdy pokračující proces dezintegrace solidaritního tábora vedl ke značnému počtu politických uskupení, jež pronikly do Sejmu.⁴³ Po předčasných volbách v roce 1993 začal proces koncentrace a menší polarizace systému, který se potvrdil také v následujících volbách v roce 1997. Počet stran, které se dostaly do Sejmu, se v roce 1993 snížil na šest a většinu po těchto volbách získala postkomunistické levicové Spojenectví demokratické levice.⁴⁴ Volby 1997 znamenaly proniknutí pěti relevantních stran do Sejmu a vládu pravice pod vedením Volební akce Solidarity. Rok 2001 pak byl návratem k vyšší fragmentaci i polarizaci systému.

⁴¹ Koncept evropského státu přitom není dosud přesně vymezen – z jednoho pohledu se primárně jedná o geografickou příslušnost daného státu k Evropě, druhý přístup za evropský stát považuje i ten, který se sice nevyskytuje v geografickém prostoru Evropy, ale sdílí tytéž hodnoty jako členové EU (Turecko, Izrael atd.).

⁴² Viz http://www.jobbik.com/jobbik_news/europe/3180.html. 3. 5. 2012.

⁴³ Díky použitému vysoce proporčnímu volebnímu systému získalo zastoupení v Sejmu celkem 29 formací, z nichž však žádné nezískalo více než 15% hlasů. Polarizace spočívala v rozdělení politického spektra na pravostředové formace a postkomunistickou levicí (Antoszewski, Herbut, Sroka 2003: 141 a 147).

⁴⁴ SLD sestavila koaliční vládu s agrární Polskou lidovou stranou (Kubát 2008: 28).

Zastoupení v Sejmu získalo sedm uskupení, přičemž pouze v případě stran SLD a PSL, jež opět společně sestavily vládu, se jednalo o stabilizované formace. V Sejmu se objevily strany vzniklé těsně před volbami, a to Občanská platforma (PO), Právo a Spravedlnost (PiS)⁴⁵ a extrémní subjekty Liga polských rodin (LPR) a Sebeobrana. Stranický systém se tak po roce 2001 projevoval jako multipolární (Antoszewski, Herbut, Sroka 2003: 141-142). Parlamentní volby 2005 vyústily v překročení uzavírací klauzule šesti uskupeními. Zatímco fragmentace se tedy nijak zásadně nezměnila, polarizace systému se zvýšila vlivem vstupu Sebeobrany a LPR do vlády. Vítězem těchto voleb byla pravice (PiS následovaná PO), levice naopak zaznamenala výrazný propad. Po předčasných volbách v roce 2007 se upevnila stávající politická asymetrie, kdy PO⁴⁶ a PiS, nabývající již znatelné prvky populismu, měly opět v systému převahu, zatímco levice, sjednocená v koalici Levice a demokraté (LiD) svou pozici ještě dále oslabil. Obě extrémní strany již zastoupení v Sejmu nezískaly.

Poslední volby konané v roce 2011 byly vítězstvím PO následované opět PiS. Novým subjektem, jež ve volbách uspěl překvapivě jako třetí nejsilnější strana, bylo antiklerikální Palikotovo hnutí (RP).⁴⁷ Zastoupení v Sejmu získala rovněž Polská lidová strana a obnovila její levicová SLD.⁴⁸ Polský stranický systém tak má dnes podobu omezeného pluralismu čtyř relevantních politických stran.

Komparace evropeizace se zaměří na politické strany PO a PiS, centristickou PSL a levicovou SLD. Liberálně-populistické Palikotovo hnutí není vzhledem k absenci dlouhodobé ukotvenosti formace v polském stranickém systému do analýzy zahrnuto.

4.5.2. Nástin vývoje vztahu hlavních politických stran k EU

Vztah polských politických stran k EU je velmi různorodý. Konzervativní PiS zpočátku zaujímala ambivalentní a poněkud zdrženlivý postoj k začlenění Polska do EU, zatímco v okamžiku svého proniknutí do vlády v roce 2005 své negativní postoje a rétoriku poměrně omezila a stala se umírněně proevropskou (Kubát 2005: 1999). Strana odmítá federalistickou koncepci projektu EU, zaměřuje se na

⁴⁵ PO i PiS vznikly v roce 2001 odštěpením od Volební akce Solidarita (Antoszewski, Herbut, Sroka 2003: 115).

⁴⁶ PO sestavila vládu se středovou Polskou lidovou stranou (PSL).

⁴⁷ RP vzniklo v roce 2011 a prohlašuje se za novou levicovou politickou sílu. Viz <http://www.ruchpalikota.org.pl/>. 2. 5. 2012.

⁴⁸ Viz <http://electionresources.org/pl/sejm.php?election=2011&province=>. 2. 5. 2012.

kritiku partikulárních oblastí důležitých z pohledu strany pro polské národní zájmy a zasazuje se o udržení silné pozice země v rámci evropských struktur⁴⁹

PO patřila v době vstupu Polska do EU k největším zastáncům členství země v EU a její postoj k integračnímu procesu a jeho dosavadnímu směřování je možné doposud označit za pozitivní, přestože strana klade důraz na zachování silné polské pozice na poli EU.⁵⁰

Středolevá SLD od počátku hájí proevropský kurs, podporuje prohlubování integrace v řadě oblastí a projevuje velký smysl pro jednotný postup v rámci EU. Zdůrazňuje zároveň nutnost respektování národních zájmů (Antoszewski, Herbut, Sroka 2003: 124).⁵¹

Stanovisko Polské lidové strany, strany s agrární identitou, bylo zpočátku vyjadřováno velmi nejasně. Strana byla obecně pro podporu zapojení Polska do projektu EU, ovšem s nutností pečlivého zvážení všech výhod a negativních dopadů z toho vyplývajících, její přístup je tedy výrazně pragmatický a mírně negativní. Strana rovněž požaduje nedotknutelnost suverenity země a její vztah je v současnosti možné charakterizovat jako opatrně proevropský (Dančák 2000: 72-73).⁵²

4.6. Rakousko

4.6.1. Stručný vývoj stranického systému od roku 1989 a určení relevantních politických stran

S výjimkou Svazu pro budoucnost Rakouska (BZÖ) a Rakouské strany Zelených (Die Grünen) se všechny současné relevantní politické strany Rakouska mohou považovat za tradiční součást stranického systému, který má poměrně dlouhou tradici. Také po parlamentních volbách 1990 se upevnil trend alternace dvou hlavních stran u vlády, a to Sociálně demokratické strany Rakouska (SPÖ) a Rakouské strany lidové (ÖVP), přičemž třetí nejsilnější stranou se opět stala nacionálně liberální Svobodomyšlná strana Rakouska (FPÖ), která poprvé pronikla do vlády již v roce 1983, a narušila tak doposud etablovaný systém

⁴⁹ Viz <http://www.pis.org.pl/download.php?g=mmmedia&f=program-pis-2011.pdf>. 2. 5. 2012.

⁵⁰ Viz <http://www.platforma.org/pl/platforma/o-nas/historia-partii/>. 2. 5. 2012.

⁵¹ Viz http://www.sld.org.pl/public/ckfinder/userfiles/files/program_sld.pdf. 2. 5. 2012.

⁵² Palovský, T. (2004): Postoj politických stran k Evropské unii. Dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=197>. 2. 5. 2012.

nesoucí prvky bipartistické stranické soutěže. FPÖ se postupně proměnila v populistickou pravicovou stranu a její koaliční potenciál se tím pro dvě hlavní politické strany výrazně snížil.⁵³ Významným milníkem byly parlamentní volby v roce 1999, ve kterých FPÖ obsadila dokonce druhou nejsilnější pozici. Po odmítnutí vytvoření vládní koalice s FPÖ ze strany SPÖ, která odmítla účast FPÖ na vládě a označila ji za pro SPÖ nepřijatelného partnera, vstoupila do vlády s ÖVP a přerušilo se tak období velkých koalic ÖVP s SPÖ.⁵⁴ FPÖ nicméně vstupem do vlády omezila svou image populistické strany a zmírnila svou rétoriku.⁵⁵ Dlouhodobou relevantní politickou silou přitom byli rovněž Zelení téměř pravidelně obsazující pozici čtvrté nejsilnější strany.⁵⁶ Následující volby konané v roce 2002 potvrdily trend směřování rakouského stranického systému k čtyřstranickému formátu. Volby znamenaly jednoznačné vítězství ÖVP a naopak výrazný propad FPÖ, kterou se Zeleným nepodařilo předstihnout pouze o velmi malé procento hlasů.⁵⁷ Po tradičně zdlouhavých jednáních ÖVP sestavili opět vládu s FPÖ. Volby 2006 přinesly změnu v podobě vítězství SPÖ, posunutí Zelených do pozice třetí nejsilnější strany a proniknutí BZÖ do parlamentu. Rozložení sil opět vyžadovalo vytvoření koaliční vlády, která měla nakonec podobu velké koalice SPÖ a ÖVP.⁵⁸

Zatím poslední parlamentní volby 2008 skončily oslabením dvou hlavních stran, sociální demokracie i lidovců. Výrazně naopak posílila FPÖ. Nejmenším

⁵³ Významný vliv na proměnu strany směrem k výraznému nacionalismu pravicově populistické orientaci měl její předseda J. Haider (Hloušek, Sychra 2004: 29).

⁵⁴ Spolkový prezident udělil svůj souhlas se jmenováním vlády ÖVP a FPÖ pod podmínkou, že takto sestavená vláda podepíše deklaraci, kterou se zaváže podporovat dodržování demokratických principů, odmítne xenofobii, antisemitismus a rasismus a bude podporovat evropskou integraci. Přesto však následovalo uvalení sankcí ze strany EU, která označilo FPÖ za hrozbu demokracii, jež tak ohrožuje základní hodnoty, ke kterým se EU hlásí (Hloušek, Sychra 2004: 29-30).

⁵⁵ Spolkový prezident udělil svůj souhlas se jmenováním vlády ÖVP a FPÖ pod podmínkou, že takto sestavená vláda podepíše deklaraci, kterou se zaváže podporovat dodržování demokratických principů, odmítne xenofobii, antisemitismus a rasismus a bude podporovat evropskou integraci. Přesto však následovalo uvalení sankcí ze strany EU, která označilo FPÖ za hrozbu demokracii, jež tak ohrožuje základní hodnoty, ke kterým se EU hlásí (Hloušek, Sychra 2004: 29-30).

⁵⁶ Tato proměna strany vedla k vnitrostranické krizi, která vyvrcholila odchodem J. Haidera a jemu spřízněným křídla strany z FPÖ v roce 2005 a v založení vlastní strany – Svaz pro budoucnost Rakouska (BZÖ). Viz Obludník, J. (2007): Parlamentní volby v Rakousku v roce 2006. Dostupné na: http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/004/EVS_02_02_7.pdf. 3. 5. 2012.

⁵⁷ Hloušek, V. (2002): Rakouské volby 2002 – pokračování změny či návrat starých časů? Dostupné na: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1030/rakouske-volby-2002-pokracovani-zmeny-ci-navrat-starych-casu>. 3. 5. 2012.

⁵⁸ Obludník, J. (2007): Parlamentní volby v Rakousku v roce 2006. Dostupné na: http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/004/EVS_02_02_7.pdf. 3. 5. 2012.

subjektem, který získal parlamentní zastoupení, byli Zelení a opět BZÖ.⁵⁹ Vládu sestavila Sociálnědemokratická strana Rakouska s Rakouskou stranou lidovou.⁶⁰

Politické strany zahrnuté do analýzy evropeizace budou strany SPÖ, ÖVP, FPÖ a Zelení. Všechny tyto strany jsou nebo, v případě Zelených, dlouhodobě upevňují své pozice politických stran jakožto stabilních součástí stranického systému Rakouska. BZÖ se v rakouském stranickém systému objevila teprve poměrně nedávno a zatím dosahuje relativně malých volebních zisků. Navzdory volebním úspěchům (nikoli závratným) a schopnosti BZÖ udržet si svou pozici parlamentní strany již po dvě po sobě jdoucí volební období se další posun této krajně pravicové strany směrem k relevantním stranám jeví spíše nepravděpodobný. Strana byla velmi výrazně spjata se svým lídrem J. Haiderem a lze očekávat, že po tragické smrti tohoto hlavního tahouna strany bude BZÖ opět hrát pouze marginální roli ve stranickém systému Rakouska.⁶¹

4.6.2. Nástin vývoje vztahu hlavních politických stran k EU

Politickou stranou, která se jako první jasně vyjádřila pro podporu evropské integraci⁶², byla FPÖ. Vztah FPÖ k integraci se nicméně od začátku devadesátých let zásadně proměnil z bezvýhradné podpory EU k více kritickému postoji a strana se nakonec k začlenění země stavěla spíše negativně. Postoj strany se nicméně mírně změnil v době, kdy vstoupila do vládní koalice v roce 2000, kdy k evropské integraci zaujala méně vyhraněný přístup (Hloušek, Sychra 2004: 27). V současnosti však ultrapravicová FPÖ pod vedením populistického Strache zůstává stranou protievropskou, vystoupila dokonce s požadavkem referenda o rakouském setrvání či vystoupení z EU.⁶³

Obě dominantní strany, SPÖ a ÖVP, postupně přijaly proevropský kurs, jenž byl motivován především přáním účastnit se společného evropského trhu. Obě tyto strany nicméně požadovaly zachování rakouské neutrality, která vylučovala plné členství země v EU. ÖVP začala sama sebe prezentovat jako rozhodující sílu aktivně přispívající k co nejrychlejšímu začlenění Rakouska do EU, přestože uvnitř strany existovaly hlasy, byť spíše marginální, které poukazyvaly na možné

⁵⁹ Viz <http://electionresources.org/at/nationalrat.php?election=2008&land=->. 3. 5. 2012.

⁶⁰ Viz <http://www.parties-and-elections.de/austria.html>. 3. 5. 2012.

⁶¹ BZÖ je tradičně silná především v Korutanech.

⁶² Rakousko vstoupilo do EU k 1. lednu 1995 (Kaniok 2001: 104).

⁶³ Viz <http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu0/clanek/rakousk-fp-zveejnila-protievropskou-petici>. 3. 5. 2012.

nevýhody vyplývající v přístupu země k EU (Hloušek, Sychra 2004: 26). Strana dodnes vystupuje jako proevropská a klade důraz na aktivní zapojení země v dalším postupu integračního procesu.⁶⁴

SPÖ také překonala svůj počáteční opatrný přístup k EU a před přistoupením země se proměnila v jednoznačného zastávce integračního procesu. Od vstupu do EU se pozice SPÖ stejně jako ÖVP nijak zásadě nezměnila, přesto s ohledem na klesající podporu voličů ve vztahu k EU strana zaujímá spíše umírněnější postoj bez přílišného eurooptimismu.⁶⁵

U strany Zelených je patrný značný posun od počátečního odmítnutí integrace z důvodu nesouhlasu strany s tehdejší podobou EU (Maastricht) po dnešní situaci, kdy se strana profiluje jako výrazně proevropská.⁶⁶

4.7. Slovinsko

4.7.1. Stručný vývoj stranického systému od roku 1989 a určení relevantních politických stran

Obnova stranického systému Slovinska probíhala postupně od druhé poloviny osmdesátých let, většina politických stran v této době přitom vznikla jako zcela nové subjekty. První soutěživé volby, jež proběhly v dubnu 1990, byly vítězstvím opozičních stran sjednocených v koalici DEMOS.⁶⁷ Počáteční přílišná fragmentace až atomizace stranického systému se přibližně od parlamentních voleb 1992 a 1996⁶⁸ pomalu přetvořila na současný relativně konsolidovaný umírněný multipartismus.⁶⁹ Patrný byl zejména trend sjednocování menších stran nebo jejich začleňování do silnějších politických formací (Cabada 2008: 254). Významnou událostí bylo sloučení SLS a Slovinských křesťanských demokratů (SKD) v roce 2000, a to pod názvem SLS+SKD Slovinská lidová strana. Tímto aktem SLS přešla z vlády do opozice a nastalo období faktické vládní krize, jež

⁶⁴ Viz <http://www.oevp.at/Common/Downloads/Regierungsprogramm2008-2013.pdf>. 3. 5. 2012.

⁶⁵ Viz <http://www.spoe.at/pariteiprogramm.html>. 3. 5. 2012.

⁶⁶ Viz http://www.gruene.at/uploads/media/Gruenes_Grundsatzprogramm2001_01.pdf. 3. 5. 2012.

⁶⁷ DEMOS označuje Demokratickou opozici Slovinska (Cabada 2008: 254).

⁶⁸ Oboje volby vyhrála Liberální demokracie Slovinska (LDS). V roce 1996 vládu v čele opět s J. Drnovškem sestavily dvě nejsilnější parlamentní strany, LDS a Slovinská lidová strana (SLS), spolu s Demokratickou stranou penzistů Slovinska (DeSUS). Viz Hloušek (2001): Slovinský stranický systém a model umírněného pluralismu. Dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=95>. 3. 5. 2012.

⁶⁹ Klasifikace slovinského stranického systému jako umírněného multipartismu je podmíněna faktem, že poměrně vysoká fragmentace systému není důsledkem polarizace, tedy výrazné ideologické vzdálenosti mezi politickými stranami. Viz Hloušek (2001): Slovinský stranický systém a model umírněného pluralismu. Dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=95>. 3. 5. 2012.

byla ukončena velmi těsným prosazením vládní koalice pod vedením A. Bajuka, který vytvořil vlastní stranu Nové Slovinsko – Křesťanská lidová strana (NSi) (Cabada 2005: 195-199). Volby 2000 potvrdily převahu LDS, druhou nejsilnější pozici obsadila Sociálnědemokratická strana Slovinska (SDS). Vládními stranami se kromě vítězné LDS stala ZLSD, SLS+SKD a DeSUS. Do parlamentu přitom pronikla zcela nová politická formace, a to Strana mladých Slovinska (SMS), která se profiluje jako neideologická.⁷⁰ Ve volbách 2004 se podařilo uspět sedmi politickým stranám⁷¹, přičemž se jedná o strany s již stabilním parlamentním zastoupením, opět je možné identifikovat hlavní pravicový (SDS) a středolevicový pól (LDS) a několik vedlejších pólů. Uzavírací klauzuli 4% nepřekročila SMS. Výsledky voleb 2008 potvrdily, že LDS ztratila své dominantní postavení, když se propadla až na pozici subjektu s nejmenším počtem mandátů v parlamentu. Vládní koalici sestavila vítězná Sociální demokracie (SD)⁷² spolu s DeSUS a LDS.⁷³

Předčasné volby 2011 proměnily dosavadní politickou scénu a výrazně oslabilly tradiční politické strany. Volby byly propadem pro dosavadní vládní levostředovou koalici a zvláště výrazný úspěch nezaznamenala ani pravicová opozice. Vítězem se stala levostředová strana založená Z. Jankovičem roku 2011 s názvem Listina Zorana Jankoviče – Pozitivní Slovinsko.⁷⁴ V parlamentu je tak zastoupeno opět sedm stran, dva subjekty přitom jsou zcela nové a tři strany tradičně pronikající do parlamentu své zastoupení zde ztratily, převahu tak získaly pravicové a středově orientované strany.⁷⁵

Zkoumání možných projevů evropeizace se zaměří na strany SDS, SD a SLS, které si dlouhodobě udržují postavení relevantních stran, a rovněž na stranu DeSUS, která si svou pozici oproti předchozím volbám poměrně výrazně upevnila (díky vyšší voličské podpoře, disponuje navíc vysokým koaličním potenciálem), a to přesto, že se jedná o tzv. single-issue stranu ve smyslu reprezentace

⁷⁰ Viz Hloušek (2001): Slovinský stranický systém a model umírněného pluralismu. Dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=95>. 3. 5. 2012.

⁷¹ Vítězství opozice (pravostředové SDS) nad dosud dominantní LDS bylo poměrně překvapivé. Pořadí dalších stran, které ve volbách uspěly: ZLSD, NSi, SLS, SNS a DeSUS. Viz <http://www.mediafax.cz/zahranici/3972819-Slovinske-volby-vyhrala-strana-milionare-Jankovice>. 3. 5. 2012.

⁷² SD vznikla sloučením tří postkomunistických stran (Cabada 2008: 256).

⁷³ Viz <http://www.portabalkanica.eu/zeme/slovinsko/>. 3. 5. 2012.

⁷⁴ Viz Sokol, P. (2012): Konec několika slovinských snů. Dostupné na: <http://www.cicar.cz/article/show-article/konec-nekolika-slovinskych-snu>. 3. 5. 2012.

⁷⁵ Druhou novou politickou stranou, která pronikla do parlamentu, je liberální pravostředová Občanská listina Georga Viranta (LGV), do parlamentu naopak nepronikla LDS, Zares (sociálně liberální formace se v roce 2007 odtrhla od LDS) a nacionalisticko-populistická SNS. Viz <http://www.euroskop.cz/8801/19990/clanek/cabada-jankovi-je-politicky-manazer>. 3. 5. 2012.

specifického a úzce profilovaného segmentu elektorátu. Jedná se navíc o evropsky úspěšnou stranu. Naopak praviceová NSi, vzhledem k výraznému propadu v posledních parlamentních volbách a celkově klesajících volebních úspěchů strany nebude brána v potaz. Strana Georga Viranta, nový prvek stranického systému, přes svou účast ve vládě rovněž do analýzy zahrnuta není, a to pro dosavadní absenci svého stabilního parlamentního zastoupení, čímž nespadá do kategorie relevantních stran. Ze stejného důvodu analýza nezahrnuje vítěze letošních voleb, Pozitivní Slovinsko, která je navíc výrazně založena na populární a silné osobnosti svého lídra, což může stranu předurčovat k pouze dočasnému politickému úspěchu v rámci stranického systému země.

4.7.2. Nástin vývoje vztahu hlavních politických stran k EU

Postoj slovinských politických stran k EU byl již v době před vstupem země do evropských struktur výrazně jednotný. Všechny relevantní strany vnímaly začlenění země a její proevropskou orientaci jako prvořadý strategický cíl tehdejší zahraniční politiky a tento pozitivní přístup se postupně dále posiloval (Cabada 2005: 44). Vývoj vztahu Slovinska k EU se nicméně u některých politických stran od počátečního nadšení proměnil v poněkud pragmatický pohled na EU. Integrace je v takovém případě podporována především z hlediska ekonomického, politického a bezpečnostního, kdy EU má napomoci stabilnímu vývoji země. Nadále je však patrná silná inklinace stran vnímat EU jako prostor pro sdílení a upevňování společných hodnot.⁷⁶

Všechny strany zahrnuté do analýzy evropeizace, které jsou relevantní součástí slovinského stranického systému, se prezentují poměrně výrazně proevropsky. Především strany SDS, SD a SLS se identifikují s hodnotami prosazovanými EU, podporují rozvoj a prohlubování integrace, kterou považují za záruku stabilního rozvoje nejen Slovinska, ale celé Evropy. Zastávají relativně příznivý postoj k současnému převažujícímu supranacionálnímu charakteru spolupráce v rámci evropských institucí, přestože negativní zkušenosti s vynucenou existencí země v jugoslávské federaci v minulosti nečiní tuto

⁷⁶ Langhammerová, R. (2002): Vztah národní a evropské identity v kandidátských zemích v procesu rozšiřování Evropské unie. Dostupné na: <http://www.mezinarodnivztahy.com/article/view/36>. 3. 5. 2012.

podporu federalizace EU zcela bez výhrad. Cílem těchto stran je rovněž snaha posilovat společnou evropskou identitu.

Strana De-SUS se evropské tématice nevěnuje v takové intenzitě jako výše zmíněné strany, nicméně k evropskému integračnímu procesu nemá zásadní výhrady a k projektu EU se dlouhodobě staví spíše kladně jako příležitost prosazovat na evropské úrovni lepší životní podmínky pro svůj specifický okruh voličů.

5. Aplikace teoretických přístupů

5.1. Česká republika

5.1.1. ODS

Problematika EU je ve volebním programu ODS pro rok 2010 zachycena poměrně detailně. EU je věnován samostatný prostor nejen v rámci kapitoly zahraniční politiky, ale odkazy na EU se objevují rovněž napříč celým dokumentem v souvislosti s dalšími oblastmi, na něž se strana zaměřuje. ODS se k EU vyjadřuje poměrně konkrétně, nikoli pouze v obecných formulacích.⁷⁷ Evropské otázky v národních volbách nicméně nehraje příliš významnou roli a strana svou předvolební kampaň staví na domácích tématech.⁷⁸

ODS chápe EU jako nepostradatelného partnera ČR při prosazování jejich zájmů na mezinárodní scéně, a to především v ekonomické oblasti. EU je zárukou ekonomické prosperity země a ODS zdůrazňuje především pozitiva v souvislosti s rozvojem jednotného vnitřního trhu. Strana prosazuje další liberalizaci v oblasti obchodu v rámci EU. ODS zároveň podporuje hodnoty uznávané členskými státy EU a staví se kladně k dalšímu rozšiřování EU o země Balkánu a Turecko.⁷⁹

Na druhou stranu ODS kritizuje současné posílení nadnárodního paradigmatu EU a staví se proti přílišné regulaci ze strany EU a má výhrady vůči některým politikám, jež EU prosazuje.⁸⁰ V otázce bezpečnosti strana preferuje transatlantickou vazbu. Usiluje o změnu stávajících rozhodovacích procesů ve prospěch posílení role národních států a jednoznačně se přiklání k upřednostňování mezivládní spolupráce. Zajímavé přitom je, že strana formuluje své alternativní pohledy na dosavadní fungování a směřování EU, jež se rovněž snaží prosazovat na evropské úrovni.⁸¹

ODS tedy k EU zaujímá poměrně jasné stanovisko a vyjadřuje se nejen k dílčím oblastem spjatých s integračním procesem, ale prezentuje rovněž svůj

⁷⁷ Viz <http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf>. 4. 5. 2012.

⁷⁸ Ve volbách do EP ODS získala 9 mandátů. Viz http://www.evropsky-parlament.cz/view/cs/parliament/european_elections_2009.html. 4. 5. 2012.

⁷⁹ Zde se opět jedná zejména o pragmatismus ODS, kdy začlenění balkánských zemí je vnímáno především jako prostředek zajištění stability tohoto regionu a rozšíření jednotného trhu EU, stejně jako v případě integrace Turecka, jež ODS vnímá jako největšího muslimského partnera západních států. Viz volební program ODS 2010. Dostupné na: <http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf>. 4. 5. 2012.

⁸⁰ Také jako vládní strana ODS prosazuje své představy o fungování EU a své pozice nijak zásadně nemění, což může být dokumentováno např. na aktuální neochotě ODS zavázat se k podpisu Fiskálního paktu EU.

⁸¹ Viz volební program ODS 2010. Dostupné na: <http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf>. 4. 5. 2012.

celkový postoj k EU. Podpora projektu EU je jednoznačně dána kalkulací zisků a nákladů. Prioritou zůstává obhajoba národních zájmů země. V případě, že jsou tyto zájmy dle ODS v rozporu s představami EU, strana neváhá zaujmout zdrženlivý a nesouhlasný postoj.⁸²

5.1.2. ČSSD

Volební program ČSSD pro rok 2010 obsahuje odkazy na EU v rámci samostatné kapitoly věnované výhradně EU a sporadické zmínky o EU se nacházejí také u jednotlivých dílčích otázek týkající se politik na domácí úrovni. Převahu však mají spíše obecné formulace typu podpory bezpečnosti, prosperity a rozvoje ČR v rámci EU, strana se obrysově vyjadřuje pouze k některým konkrétním tématům.⁸³ Obecná prohlášení ve vztahu k EU mají za cíl zdůraznit výhradně klady členství, aniž by byly rozvedeny bližší podrobnosti. Na svou příslušnost v rámci PES⁸⁴, kde se strana ztotožňuje s obhajobou hodnot sociálního státu, sociálně orientovaného tržního hospodářství a sociálních jistot evropských občanů, ČSSD ve svém programu neupozorňuje.⁸⁵

ČSSD vnímá EU jako klíčového zahraničního partnera ČR a zasazuje se o prosazování jednotné EU jako významného aktéra globální politiky. Bez větších výhrad podporuje dosavadní charakter i tempo integračního procesu. Strana usiluje o posilování vlivu ČR v EU a její aktivní zapojování do rozhodovacích procesů probíhajících na evropské úrovni, a to v rámci stávající podoby EU.⁸⁶

Postoj strany k EU je specifikován poměrně čitelně, přestože je patrná absence konkrétních stanovisek strany k dílčím oblastem rozvíjených na evropské úrovni. ČSSD má tendenci zdůrazňovat především pozitivní aspekty plynoucí z českého členství v EU, evropská témata nicméně nehrají na domácí rovině

⁸² Na evropské úrovni se ODS zapojila do frakce ECRG⁸² a v jejím rámci dlouhodobě prosazuje anti-federalistický model fungování EU. Viz <http://www.ods.cz/eu/cinnost.php?ID=126>. 4. 5. 2012..

⁸³ Jedná se především o otázku imigrační a azylové politiky, bezpečnostní politiky, sociální a zemědělskou politiku EU. Viz volební program ČSSD 2010. Dostupné na: http://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_velky2010.pdf. 4. 5. 2012.

⁸⁴ Strana evropských socialistů, druhá nejsilnější frakce v EP po volbách do EP v roce 2009. Viz: <http://www.pes.org/en/about-pes/pes-members/parties>. 4. 5. 2012.

⁸⁵ Ve volbách do EP 2009 ČSSD obhájila 7 mandátů. Viz http://www.evropsky-parlament.cz/view/cs/parliament/european_elections_2009.html. 4. 5. 2012.

⁸⁶ Viz volební program ČSSD 2010. Dostupné na: http://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_velky2010.pdf. 4. 5. 2012.

zásadní roli.⁸⁷ Postoj ČSSD k EU se přesto jeví výrazně více proevropsky než postoj jejího hlavního ideologického soupeře ODS.

5.1.3. TOP 09

Otázce EU je věnována pouze část volebního programu 2010 v rámci sekce vymezující zahraničně politických priority strany. Téma EU přitom vyplňuje pouze omezenou část tohoto prostoru a celkově množství odkazů na EU v celém dokumentu není nijak zásadní. TOP 09 poukazuje na oblasti, o jejichž rozvoj v rámci EU usiluje⁸⁸, nicméně své představy blíže příliš nespécifikuje. V předvolební kampani se strana omezila na zdůraznění pozitiv členství v EU především v souvislosti s možností čerpání dotací z EU, témata se však primárně zaměřovala na klíčové domácí otázky spjaté zejména s vývojem ekonomiky ČR.

Strana si klade za cíl vystupovat aktivně na evropské úrovni, a přestože se zatím neúčastnila voleb do EP, navázala záhy po svém vzniku kontakty s nejsilnější stranou v EP, Evropskou lidovou stranou (ELS), jejímž členem se stala v únoru 2011.⁸⁹ Pro své spolustraníky participující na evropské úrovni strana dokonce zajišťuje automatické členství ve výkonném výboru a předsednictvu strany.⁹⁰

Ze své pozice vládní strany TOP 09 jedná zcela v souladu s celkovým postojem strany k EU a snaží se o prosazování proevropského kurzu vládní politiky, a to i přes mnohdy nesouhlasný postoj svého koaličního partnera, ODS.

TOP 09 vystupuje jako zastávce současné podoby EU a jednoznačně se přiklání k nutnosti sjednoceného postupu ČR na půdě EU, který má být proevropský a vstřícný a má usilovat o dosažení souladu s ostatními členskými státy, aniž by tím však byly dotčeny zájmy ČR. Strana se neobává údajného přílišného přesunu kompetencí na úroveň EU a nepožaduje zásadní proměnu dosavadního fungování EU. Strana se dále orientuje především na upevnění pozice ČR jakožto respektovaného člena EU.

⁸⁷ Zejména možnost čerpání prostředků z fondů EU. Viz volební program ČSSD 2010. Dostupné na: http://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_velky2010.pdf. 4. 5. 2012.

⁸⁸ Strana zdůrazňuje především ekonomickou oblast, zemědělskou a bezpečnostní politiku. Viz <http://www.floowie.com/cs/cti/top-09-volebni-program/#/strana/1/>. 4. 5. 2012.

⁸⁹ Viz <http://www.top09.cz/co-delame/tiskove-zpravy/top-09-clenem-nejsilnejsi-evropske-strany-5131.html>. 4. 5. 2012.

⁹⁰ Viz <http://www.top09.cz/dokumenty/stanovy/>. 4. 5. 2012.

5.1.4. KSČM

Volební program KSČM témata EU téměř zcela opomíjí. Strana se EU věnuje velmi okrajově, zřejmá je stručnost a obecnost odkazů na EU. Svůj celkový postoj k evropské integraci jako celku strana nijak zvlášť nepřibližuje, přesto je patrná převaha spíše kritického tónu.⁹¹ Za důležitější strana považuje témata domácí politiky, která tvoří podstatnou část programu.⁹²

Postoj KSČM k EU je přes svou nečitelnost možné vymezit spíše jako kritický, přestože strana nijak podrobně nespecifikuje pro ni problematické oblasti integrace. Kritika se omezuje na obecné formulace typu přílišné byrokratizace EU a pasivního přejímání legislativy od nadnárodních institucí EU, přetrvávajícího deficitu demokracie v rámci rozhodovacích mechanismů EU nebo nerovnoprávného postavení ČR vůči jiným členským zemím. KSČM akceptuje členství ČR, ovšem její představy o způsobu zapojení ČR na mezinárodním poli se v mnohém odlišují od dosavadního směřování EU, především pokud jde o SZBP a EBOP.⁹³ Přestože strana explicitně nevyzývá k vystoupení země s EU, její podpora projektu evropské integrace je přinejmenším sporná, a to i vzhledem k přínosům, které z ní pro ČR plynou a jež KSČM uznává.⁹⁴

5.2. SR

5.2.1. SMER-SD

Volební program strany pro období 2012 – 2016 obsahuje řadu přímých odkazů na EU, a to nejen v rámci kapitoly pojmenované *Posilnenie postavenia Slovenskej republiky v európskej únii a vo svete*, ale v rámci celého dokumentu. Kvalitativně převažují spíše obecné formulace vyzdvihující především výhody členství SR v EU.⁹⁵ Strana poukazuje také na své aktivní zapojení na úrovni EP,

⁹¹ Viz Volební program KSČM do PS PČR 2010. Dostupné na: <http://www.kscm.cz/viewDocument.asp?document=5050>. 4. 5. 2012.

⁹² Strana byla nicméně poměrně úspěšná ve volbách do EP 2009. Úspěšní poslanci EP zvolení za KSČM se přičlenili k frakci Sjedenocené evropské levice/Severské zelené levice (GUE/NGL), kde má strana aktuálně čtyři své zástupce.

⁹³ KSČM upřednostňuje spolupráci v této oblasti v rámci OBSE a OSN. Viz Volební program KSČM do PS PČR 2010. Dostupné na: <http://www.kscm.cz/viewDocument.asp?document=5050>. 4. 5. 2012.

⁹⁴ V této souvislosti KSČM poukazuje na možnost využití zdrojů EU pro regionální rozvoj. Viz <http://www.kscm.cz/nase-strana/stanovy>. 4. 5. 2012.

⁹⁵ Viz volební program SMER-SD 2012. Dostupné na: <http://www.strana-smer.sk/3239/nas-program>. 4. 5. 2012.

kde se po nelehkých přístupových vyjednáváních nakonec v roce 2008 zapojila do Evropské socialistické strany (PES).⁹⁶

Členství SR v EU má pro stranu zásadní význam jako prostředek zajištění politické, ekonomické a sociální prosperity a bezpečnosti. Strana EU prezentuje jako záruku posílení mezinárodního postavení Slovenska a zasazuje se o podporu působení země v evropských strukturách a rozšíření jejího vlivu uvnitř EU, aby tak mohla efektivněji prosazovat specifické slovenské priority. Strana vyjadřuje vůli implementovat nástroje společných evropských politik a nemá problém s dosavadním směřováním evropské integrace, pokud ovšem nejsou v rozporu s národními zájmy Slovenska. Přístup strany k EU je pragmatický, cílem je maximální využívání výhod členství. Kritika se zaměřuje na přílišnou byrokratizaci a nutnost posílení role EP.

5.2.2. KDH

Program strany se vyznačuje množstvím proevropských prvků. Odkazy na EU se objevují v celém dokumentu a otázky spjaté s EU jsou v mnoha oblastech konkrétně a poměrně detailně rozpracovány.⁹⁷ V EP strana aktivně prosazuje slovenské zájmy v rámci Evropské lidové strany (EPP), kde mají z celkem 13 mandátů připadajícím Slovensku dva zástupce.⁹⁸ Zmínky o svém členství v EPP se objevují především na webových stránkách KDH, kde strana vyjmenovává své priority, o které hodlá na půdě EP usilovat.

KDH se již svým heslem *Slovensko pre Európu, Európa pre Slovensko* vymezuje jako strana podporující integrační proces. Úlohou Slovenska nicméně je jasné stanovení vlastních priorit a jejich intenzivní prosazování na půdě EU. Strana neusiluje o zásadní změnu současné trajektorie EU, ale ke konkrétním otázkám má řadu výhrad a iniciativně rovněž prezentuje své návrhy na efektivnější fungování EU.

Postoj k EU strana definuje čitelně, integrační proces je vnímán pozitivně jako cesta k rozvoji a posílení prestiže Slovenska. Strana má snahu vystupovat v rámci evropských struktur jako spolehlivý a důvěryhodný partner a přispět tak

⁹⁶ Překážkou dřívějšího vstupu strany do PES byla její účast v koaliční vládě s HZDS a především nacionalistickou SNS po volbách 2006.

⁹⁷ Viz volební program KDH 2012. Dostupné na: http://www.kdh.sk/sites/default/files/upload/dokumenty/volebny_program.pdf. 4. 5. 2012.

⁹⁸ Viz <http://www.kdh.sk/ludia/poslanci-ep>. 4. 5. 2012.

k jednotnosti a tím k větší akceschopnosti EU. Prohlubování integrace strana podporuje, ovšem namísto přesunu dalších kompetencí na nadnárodní úroveň jednoznačně preferuje fungování spolupráce na základě mezivládního principu.

5.2.3. SDKÚ-DS

Témata EU zaplňují především část programu strany pro volby 2012 v kapitole věnované zahraniční politice. Strana se k evropské integraci vyjadřuje obecnými formulacemi, EU vnímá jako společenství vyspělých států, mezi které se má Slovensko v co nejkratším časovém horizontu zařadit. Konkrétněji se pak soustředí na některé své priority zahraniční politiky ve vztahu k EU, kde specifikuje svou představu o zapojení země do aktivit realizovaných na půdě EU.⁹⁹ Strana vyzdvihuje svou příslušnost k EPP jakožto nejsilnější frakci EP a tuto skutečnost zdůrazňuje jako významné pozitivum, jež jí umožňuje prosazovat své priority a cíle. Strana dlouhodobě usiluje o posílení pozice Evropského parlamentu.

Strana podporuje eurointegrační procesy a politiky EU a prezentuje možnost existence Slovenska v rámci všech struktur vyspělého světa, a především pak EU, jako svou jednoznačnou prioritu. Oslavný tón ve vztahu k EU popisuje výhody členství země, které Slovensku umožňuje stát se pevnou součástí moderní Evropy a podílet se na společném rozvoji a utváření evropské identity. Strana nevystupuje v opozici vůči současnému trendu převahy nadnárodního modelu fungování EU a nepožaduje zásadní proměnu dosavadní trajektorie integrace, naopak v některých oblastech obhájí posílení nadnárodních orgánů.¹⁰⁰

Svémi prohlášeními strana deklaruje téměř bezvýhradnou podporu EU, v níž má Slovensko vystupovat jako spolehlivý a konstruktivní partner. Strana usiluje o zapojení země do centra integračního procesu a maximální posílení její role při spolurozhodování na evropské úrovni. Prioritou zůstává ochrana slovenských zájmů na evropské úrovni.

⁹⁹ Viz volební program SDKÚ-DS 2012. Dostupné na: <http://sdku-ds.sk/volby/data/MediaLibrary/0/220/sdku-ds-volebny-program-2012-web.pdf>. 4. 5. 2012.

¹⁰⁰ Viz volební program SDKÚ-DS 2012. Dostupné na: <http://sdku-ds.sk/volby/data/MediaLibrary/0/220/sdku-ds-volebny-program-2012-web.pdf>. 4. 5. 2012.

5.3. Maďarsko

5.3.1. FIDESZ

Přítomnost evropské dimenze ve volebním programu 2010 není příliš patrná. Program je spíše reakcí na aktuální témata domácí politiky a otázkám EU je věnován pouze velmi omezený prostor, do programu není zahrnuta žádná samostatná kapitola zabývající se výlučně prioritám strany ve vztahu k evropské integraci. Zmínky (nejen) o EU mají navíc spíše obecný charakter a orientují se zejména odhodláním zajistit efektivnější čerpání finanční pomoci z prostředků EU.¹⁰¹ Ve volební kampani téma EU nabylo podoby spíše negativního vymezování se vůči některým aspektům integračního procesu, nicméně EU netvořila stěžejní část kampaně a strana téma využila spíše jen jako součást politického boje na vnitropolitické scéně.

Evropský parlament strana vnímá jako prostor, který chce v maximální míře využít pro další navazování vazeb, jež jí mohou napomoci posílit své postavení a efektivněji prosazovat zájmy Maďarska na poli EU.¹⁰²

Jako dominantní vládní strana (KDNP hraje poměrně marginální roli) se FIDESZ již nestaví výhradně kriticky k řadě oblastí aktivit EU, jako tomu bylo v dobách, kdy plnila roli opozice. Přes zmírnění své rétoriky vůči EU je však nadále možné vyzorovat spíše euroskeptické prvky v postoji strany k integraci, jejichž zdrojem je především současná nacionalistická inklinace strany zdůrazňující apel na národní zájmy.

FIDESZ se ve sledovaném období profiluje jako strana, která se nevyjadřuje explicitně proti členství země v EU, ovšem vůči současné podobě a fungování EU otevřeně prezentuje řadu výhrad. Strana kritizuje přílišný přenos pravomocí z národní úrovně na nadnárodní orgány EU, v čemž spatřuje ohrožení státní suverenity Maďarska zejména v oblastech výlučných zájmů země. K mnohým politikám EU zaujímá rezervovaný postoj a vnímá jako nedostatečné pro zajištění lepšího životního standardu svých obyvatel.

¹⁰¹ Viz Volební program FIDESZ 2010. Dostupné na: <http://program2010.fidesz.hu/>; Portál Hungarian Spectrum. Dostupné na: <http://esbalogh.typepad.com/hungarianspectrum/2010/03/here-is-at-last-the-fidesz-program-hungarys-future.html>; BBC. Dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/business-17394894>. Vše 4. 5. 2012.

¹⁰² Strana se v roce 2000 stala členem EPP a zvláště po posledních volbách do EP v roce 2009 zaznamenala značné úspěchy.

Strana se zasazuje o aktivnější a efektivnější prosazování národních zájmů na evropské úrovni a odmítá pouhé pasivní přejímání aktů přijatých v rámci EU, resp. EK. Důrazně požaduje přístup k Maďarsku ze strany k EU jako k rovnoprávnému partnerovi a kritizuje přílišnou snahu EU zasahovat do vnitropolitických záležitostí Maďarska. Podpora EU je tedy podmíněna reformami fungování (rozhodovací mechanismy) EU a změnou dosavadního kursu směrem k upřednostnění mezivládního principu spolupráce. Na druhou stranu se však strana pragmaticky nestaví principiálně proti EU jako takové, a to především z důvodů své ekonomické závislosti na finanční pomoci plynoucí z prostředků EU.

5.3.2. MSZP

Ve svém volebním programu 2010 se strana soustředí především na ekonomická témata, přesto EU vymezuje samostatný prostor v podkapitole nazvané *Politika EU* v rámci sekce věnující se prioritám strany v oblasti zahraniční politiky. Přímé odkazy na EU se rovněž objevují poměrně často v celém programovém dokumentu, a to zejména v souvislosti s otázkami ekonomického rozvoje země, jemuž má členství země v EU a další rozvoj aktivit na poli EU napomoci (čerpání EU fondů). Strana se vyjadřuje také konkrétněji k některým politikám EU a rozpracovává možná alternativní řešení u těch oblastí, ve kterých prosazuje změnu stávajících podmínek fungování (zejm. zemědělská politika).¹⁰³

V postoji strany k EU výrazně převažují pozitiva, ve svém programu strana jednoznačně řadí dosavadní spolupráci země v rámci EU k významným úspěchům, kterých Maďarsko dosáhlo. MSZP deklaruje svou ochotu nadále se podílet na prohlubování ekonomické i politické unie, kladně se vyjadřuje k otázce dalšího rozšíření EU o země Balkánu, které má zaručit větší stabilitu regionu, kde má Maďarsko také své vlastní zájmy. Strana nemá zásadní výhrady k EU, zdůrazňuje podporu jednotného postupu všech členských států a maximalizaci

¹⁰³ Viz Volební program MSZP 2010. Dostupné na: http://www.lamperth.hu/index.php?option=com_rokdownloads&view=file&task=download&id=11%3Amszp-program-2010&Itemid=73; Portál Hungarian Spectrum. Dostupné na: <http://esbalogh.typepad.com/hungarianspectrum/2010/02/the-hungarian-socialists-program.html>. Vše 4. 5. 2012.

snahy o konsensus, aby mohla EU vystupovat jako klíčový politický aktér na mezinárodní scéně.¹⁰⁴

Na druhou stranu MSZP pečlivě zvažuje všechna pro a proti u každé z aktivit prováděných na půdě EU, jež mají dopad na maďarské občany. Přes svou ochotu podporovat společné evropské zájmy a hodnoty deklaruje svůj cíl zajistit respekt maďarským národním zájmům a přijímat pouze takové kroky, které jsou s nimi v souladu.

5.3.3. Jobbik

Volební program strany pro parlamentní volby 2010 obsahuje řadu odkazů na EU a strana tématice EU vymezuje rovněž samostatný prostor v kapitole *Základní informace o EU*. Z kvalitativního hlediska se jedná o poměrně konkrétní připomínky vztahující se k jednotlivým aspektům evropské integrace. Ke každé diskutované politice navíc strana nabízí svá alternativní řešení.¹⁰⁵

Od svého vstupu do EP v roce 2009, kdy získala tři mandáty, spolupracuje s podobně smýšlejícími krajně pravicovými evropskými stranami, s nimiž tvoří Alianci evropských národních hnutí (AENM).¹⁰⁶ Na úrovni národní politiky požaduje po vládě, aby své kroky, jež vláda podniká na evropské úrovni, konzultovala se stranami zastoupenými v maďarském parlamentu.¹⁰⁷

Strana se staví do zásadní opozice vůči EU a členství země v EU nepovažuje za svou prioritu. Zpochybňuje údajné výhody členství Maďarska v EU a vyjmenovává důvody, ve kterých tato organizace selhává nebo jde dokonce proti národním zájmům země. Strana požaduje zásadní revizi dosavadního fungování EU nebo přímo vystoupení země z EU a reorientaci Maďarska na spolupráci s jinými partnery.

Jobbik nabízí kritickou analýzu jednotlivých politik EU a dochází k závěru, že žádná nepřinesla Maďarsku pozitivní přínosy. Na půdě EU usiluje o nekompromisní prosazování maďarských zájmů, zasazuje se o zpětný přesun

¹⁰⁴ Viz Volební program MSZP 2010. Dostupné na: http://www.lamperth.hu/index.php?option=com_rokdownloads&view=file&task=download&id=11%3Amsz-p-program-2010&Itemid=73. 4. 5. 2012.

¹⁰⁵ Viz Volební program Jobbik 2010. Dostupné na: <http://www.jobbik.hu/sites/jobbik.hu/down/Jobbik-program2010OGY.pdf>. 4. 5. 2012.

¹⁰⁶ AENM vznikla r. 2009 a Jobbik byl jedním z jejích zakládajících členů.

¹⁰⁷ Viz Volební program Jobbik 2010. Dostupné na: <http://www.jobbik.hu/sites/jobbik.hu/down/Jobbik-program2010OGY.pdf>. 4. 5. 2012.

pravomocí z nadnárodního centra národním parlamentům. EU vnímá primárně jako společenství západních mocností, které svým jednáním přesouvají menší státy včetně Maďarska na druhořadou kolej a ohrožují tak jejich pozici na mezinárodní scéně.

5.4. Polsko

5.4.1. PO

PO se ve svém volebním programu pro rok 2011 problematikou EU zabývá poměrně detailně. Odkazy na různé oblasti integračního procesu nalezneme v rámci celého dokumentu, samostatně pak v zahraničněpolitické sekci. Kromě obecných prohlášení oslavujících společné evropské hodnoty a nutnost podpory existence silné EU se strana vyjadřuje také konkrétně k jednotlivým politikám EU a dalším aspektům integrace. Strana poukazuje na kroky, které v rámci specifických oblastí EU provedla, a zároveň stanovuje své další cíle, jichž hodlá na poli EU dosáhnout.¹⁰⁸

Strana je členkou EPP a aktivní zapojení a vazby svých členů nejen na úrovni EP, ale v rámci evropských institucí obecně, často vyzdvihuje ve svých programových dokumentech i ve své (předvolební) rétorice jako významný úspěch strany. Deklaruje ochotu budovat efektivní koalice a posilovat vazby s dalšími partnery na evropské úrovni. Ve své současné pozici vládní strany PO (v koalici s PSL) pokračuje v trendu proevropského kursu.

PO se již od svého vzniku jednoznačně vyjadřuje kladně k EU. Klade důraz na princip solidarity a zájem strany přispívat k vytvoření silné a sjednocené unie. Neodmítá nadnárodní model fungování EU, naopak se staví poměrně vstřícně k představě federalizace EU.

Strana EU vnímá jako svého přirozeného partnera a způsob, jak dále podpořit modernizaci a rozvoj, a zvýšit prestiž země. PO chce nadále pokračovat v budování silné pozice Polska v unijních orgánech, podílet se na budoucnosti Evropy a maximálně tak využít potenciál, kterým země disponuje. V oblasti jednotlivých politik hledá další prostor pro jejich zlepšení, aby ještě více

¹⁰⁸ Viz Volební program PO 2011. Dostupné na: http://platforma.org/media/dokumenty/Program_PO_100dpi.pdf. 5. 5. 2012.

konvenovaly polským zájmům. Zároveň se aktivně podílí na aktivitách, na kterých mají zájem všechny členské státy (např. SZBP).

5.4.2. PiS

Strana se ve svém volebním programu evropské integraci příliš nevěnuje, své postoje vyjadřuje především v rámci kapitoly o zahraniční politice. Zmínky o EU mají převážně obecný charakter a vztahují se zejména ke zdůrazňování významu Polska a nutnosti obhajoby zájmů země v EU. Strana poměrně obecně prezentuje své výhrady k dosavadní podobě EU, v oblasti jednotlivých politik však zůstává spíše nekonkrétní a omezuje se pouze na kritiku některých sektorů politik EU.¹⁰⁹ V EP se strana začlenila do frakce Evropských konzervativců a reformistů, kde aktivně prosazuje anti-federalistické vize směřování EU, přímo ve svém programu nicméně tyto své aktivity nezmiňuje.

V pojetí PiS má mít EU podobu svazku suverénních států, jejichž spolupráce má probíhat na základě mezivládního principu, tedy s možností národních států uplatnit právo veta k jakékoli projednávané otázce. PiS se dlouhodobě snaží o oslabení centralizace ze strany institucí EU, především EK. Vztah strany k EU je však vesměs kladný a PiS nepožaduje zásadní reformu jejího fungování.

EU pro stranu představuje možnost, jak pozvednout životní úroveň polských občanů a podpořit postavení Polska jako silného státu. Dílčí kritika je spíše umírněná a ve svém programu i veřejných projevech strana kromě pevnosti při prosazování národních polských zájmů zdůrazňuje i nutnost kompromisu (např. podpora podpisu Lisabonské smlouvy), aby se Polsko neocitlo v izolaci a nepřišlo tak o možnost aktivně se podílet na rozhodovacím procesu a dalším vývoji integračního procesu.

5.4.3. PSL

Program Polské lidové strany pro parlamentní volby 2011 odkazuje na problematiku evropské integrace pouze velmi omezeně, ojedinělé zmínky se týkají zejména některých vybraných politik EU. Strana vzhledem k profilaci svého elektorátu nastiňuje svůj postoj k zemědělské politice, deklaruje svůj úmysl

¹⁰⁹ Viz volební program PiS 2011. Dostupné na: <http://programpis.org.pl/>. 5. 5. 2012.

dále napomáhat rozvoji venkova a ochraně životního prostředí, aniž by však představila své detailnější a konkrétní vize, mimo tradičního tématu nutnosti efektivnějšího čerpání fondů EU. Stručně se vyjadřuje ke své snaze rozvíjet obchodní vztahy v rámci EU. V dokumentu tak výrazně převažují témata domácí politiky.¹¹⁰ Na členství strany na úrovni EP v rámci k Evropské lidové strany (EPP), kde v roce 2009 obhájila tři mandáty, strana ve svém programovém dokumentu neupozorňuje.

Vzhledem k obecnému charakteru dokumentů a veřejných prohlášení strany není postoj PSL k EU zcela jasně čitelný. Strana zaujímá k evropské integraci kladný postoj, který je však spíše projevem jejího pragmatismu než bezvýhradné podpory projektu evropské integrace. Prioritou pro stranu zůstává obhajoba polských národních zájmů a především pak zájmů svých voličů. Obecně PSL vnímá EU jako příležitost zlepšit životní úroveň polských občanů.

PSL nevystupuje proti současnému charakteru a rychlosti integračního procesu, deklaruje cíl plnit závazky plynoucí z členství země v EU, nicméně to zejména v případě, že neodporují vlastním cílům strany. Je možné vyzorovat její zájem na upřednostnění mezivládní formy spolupráce mezi členskými státy, kde si může Polsko snáze zachovat samostatnost v rámci rozhodovacího procesu a snáze tak prosadit své cíle. Podpora EU je tedy spíše odrazem zvažování zisků a ztrát pro polské národní zájmy než principiální podpora EU jako takové.

5.4.4. SLD

SLD ve svém obsáhlém volebním programu pro rok 2011 odkazuje na témata evropské integrace zejména v rozsahu jedné z částí kapitoly věnující se zahraniční politice země, EU přitom pro stranu představuje jeden ze tří pilířů této politiky. V ostatních sekcích programu je možné nalézt pouze sporadické zmínky spjaté s některými politikami EU, strana přibližuje svůj postoj k vybraným okruhům migrační nebo sociální politiky, deklaruje svůj úmysl dále rozvíjet SZBP, aniž by však představila své detailnější a konkrétní vize, a dále se zabývá se otázkou čerpání fondů EU. Konkrétnější představy strana naznačuje v prohlášeních vyjadřujících vůli strany participovat v rámci společných strategií a některých

¹¹⁰ Viz volební program PSL 2011. Dostupné na: <http://s2166.chomikuj.pl/File.aspx?id=5014&vid=1001318401&tk=1531000&t=634721011801004592&d=60&k=1346685&name=Program+wborczy+PSL+2011.pdf&loc=PL>. 5. 5. 2012.

projektů EU (*Evropa 2020*). V dokumentu tedy výrazně převažují obecné formulace, strana se hlásí ke společným evropským hodnotám, ztotožňuje s cíli Strany evropských socialistů (PES), jíž je členem. Volební kampaň evropskou dimenzi příliš nezahrnovala.¹¹¹

Ve svých stanovách se strana hned v úvodu hlásí ke svému členství ve Straně evropských socialistů (PES). Pro předsedu europoslanců zvolených za SLD do EP strana umožňuje členství ve Státní radě.¹¹² Strana zároveň vymezuje vlastní stranický klub sdružující poslance EP (Kubát 2005: 201).

Prioritou strany je nadále se intenzivně podílet na dalších integračních aktivitách, a to v rámci stávající podoby EU. Strana obecně podporuje současný pro-federalistický trend fungování EU a k jednotlivým politikám EU neprezentuje zásadní námitky.

K evropské integraci tedy strana zaujímá kladný postoj, přestože zároveň klade důraz na pragmatismus strany při prosazování polských zájmů a zohledňování národních specifik při dalším prohlubování integrace. Snahu podporovat rozvoj přínosný pro celou EU deklaruje úsilím o solidární a jednotný postup s ostatními členskými státy. Souladu polských zájmů s cíli EU chce strana dosahovat na základě konsensu a svým konstruktivním přístupem.

5.5. Rakousko

5.5.1. SPÖ

SPÖ ve svém základním programu prezentuje především svou obecnou představu o fungování a dalším vývoji EU. Dokument obsahuje obecné formulace vyjadřující podporu hodnotám, na kterých je EU vybudována. Odkazy na evropskou integraci strana uvádí napříč celým dokumentem, konkrétněji však své pohledy na jednotlivé otázky integračního procesu upřesňuje jen u některých oblastí, jež mají pro Rakousko specifický význam. Jde především o oblasti ekonomické, sociální a bezpečnostní politiky.¹¹³ Strana je aktivním členem PES na půdě EP, v současnosti ji zde zastupují čtyři europoslanci.

¹¹¹ Viz volební program SLD 2011. Dostupné na: http://www.sld.org.pl/strony/39-jutro_bez_obaw_program_sld.html. 5. 5. 2012.

¹¹² Viz stanovy SLD. Dostupné na: http://www.sld.goldap.info/pdf/statut_sld.pdf. 5. 5. 2012.

¹¹³ V otázce bezpečnostní politiky se strana vyslovuje pro zachování rakouské neutrality, u ekonomických témat strana zdůrazňuje nutnost sociální dimenze tržního hospodářství. Viz Volební program SPÖ. Dostupné

Strana chápe projekt EU jako záruku rozvoje mírové společnosti ve světě. Ztotožňuje se s evropskými hodnotami solidarity, rovnosti a tolerance. Zasazuje se především o posilování sociálního rozměru evropského integračního procesu. EU se má stát významným aktérem na mezinárodní scéně.

Na druhou stranu vnímá potřebu posílit demokratické prvky EU, a to především v posilování pozice EP, výraznější zapojení občanů do otázek dalšího směřování EU prostřednictvím různých forem občanských iniciativ a vymezuje se kriticky vůči přílišné centralizaci evropských institucí.

5.5.2. ÖVP

Předvolební program strany pro rok 2008 se evropské tématice nevěnuje v žádné specifické kapitole. Zmínky o EU mají charakter obecných prohlášení o podpoře projektu evropské integrace nebo stanovisek strany ke konkrétním aspektům integrace a objevují se napříč celým dokumentem, jejich četnost však není příliš velká. Strana v programu vymezuje oblasti, které chápe jako nezbytně propojené s EU, a naznačuje další možnosti rozvoje této spolupráce. V souvislosti s EU se zaměřuje především na oblast ekonomiky, kde zdůrazňuje, že bude v rámci EU usilovat o rozvoj sociálního rozměru tržního hospodářství, migrační politiku, energetickou bezpečnost a ochranu životního prostředí. Zdůrazňuje výhody, jež EU přináší Rakousku ve sféře politické, ekonomické i kulturní, včetně možnosti nadále rozvíjet potenciál Rakouska. Konkretizuje tak své priority ve vztahu k EU a zároveň poukazuje na přetrvávající problematické otázky (energetická politika).¹¹⁴ Tématika EU v předvolební kampani nepředstavovala příliš důležité opěrné body. Strana je stabilním členem EPP i poslaneckého klubu EPP-ED Evropského parlamentu, kde má zastoupení ve vedení.

ÖVP vystupuje jako strana pro-integrační a ve svých dokumentech, webových prezentacích i veřejných prohlášeních otevřeně deklaruje svůj cíl nadále prosazovat aktivní a iniciativní zapojení v rámci dalšího směřování EU s důrazem na zohlednění rakouských národních zájmů.

na: http://www.spoe.at/bilder/d251/spoe_partei_programm.pdf. Portál Neuwal. Dostupné na: <http://neuwal.com/index.php/2008/09/26/wahlprogramme-das-wahlprogramm-der-spo/>. Vše 5. 5. 2012.

¹¹⁴ Viz volební program ÖVP. Dostupné na: http://www.erhoert.at/Wahlprogramm_innen_Ansicht_OVP.pdf. 5. 5. 2012.

Strana EU chápe především jako unii společných hodnot než pouhé pragmatické společenství členských států. Dlouhodobě požaduje posílení povědomí o sdílené evropské identitě a výraznější otevření Evropy občanům EU.

5.5.3. FPÖ

Volební program strany obsahuje pouze sporadické odkazy na EU v rámci poslední kapitoly dokumentu věnované stručné koncepci zahraniční politiky strany. Strana se soustředí spíše na témata domácí politiky a ve vztahu k EU se omezuje na obecná vyjádření typu podpory rozmanitosti Evropy a posilování jejích demokratických hodnot, které však současná podoba EU dle strany příliš nenaplnuje. Konkrétní priority strany týkající se integračního procesu zcela chybí.¹¹⁵

Strana se nezapojuje do politických uskupení na úrovni EP, její poslanci zůstávají nezařazení. V současnosti má FPÖ dva své zástupce v EP, jejich snahou je realizovat plán na vytvoření celoevropské nacionalistické strany.

Stávající podoba EU je stranou vnímána výrazně negativně. Strana se staví kriticky k neschopnosti EU dbát na dodržování autonomie jednotlivých členských států a respekt k národní identitě a zájmům Rakouska. Protiunionní postoje jsou patrné v souvislosti s ostrou kritikou migrační politiky, hrozby porušení rakouské neutrality, negativně se strana staví proti dalšímu rozšíření EU o Turecko.¹¹⁶

FPÖ se tak neztotožňuje s projektem politické unie v jeho současné podobě a namísto pouhé kritiky z pozic euroskepticismu preferuje rovnou rozchod Rakouska s EU, která má dle představ strany fungovat spíše jako volné společenství autonomních národních států, jejichž suverenita nemá být jakkoli omezena. Cílem nemá být vytvoření nadnárodního centra moci, strana odmítá přenos pravomocí z národních států na evropskou úroveň. EU má fungovat na základě mezivládní spolupráce a striktního uplatňování principu subsidiarity namísto dosavadních jednostranně přijímaných rozhodnutí na poli EU bez možnosti členských států na těchto rozhodovacích mechanismech významným způsobem participovat.

¹¹⁵ Viz volební program FPÖ. Dostupné na: http://www.fpoe.at/fileadmin/Content/portal/PDFs/2012/2012_parteiprogramm_englisch_web.pdf. 5. 5. 2012.

¹¹⁶ Viz http://www.austriantimes.at/news/General_News/2009-09-14/16355/FP%D6_wants_Turkey%92s_EU_accession_negotiations_ended. 5. 5. 2012.

5.5.4. Zelení

Problematika EU je ve volebním programu strany soustředěna v rámci jedné kapitoly a dotýká se oblastí, jež strana považuje za své priority. Strana prezentuje konkrétní cíle, kterých chce na půdě EU dosáhnout. V obecné rovině Zelení přibližují především své představy týkající se zvýšení demokratičnosti EU, kde má být nástrojem dlouhodobé posilování pravomocí EP a výraznější možnosti zapojení občanů EU prostřednictvím občanských iniciativ. V rámci jednotlivých politik EU Zelení blíže specifikují své představy týkající se sociální, zemědělské, energetické a bezpečnostní politiky.¹¹⁷ Na úrovni EP je strana členem Evropské strany zelených, kde má aktuálně dva poslance.

Strana se ve vztahu k EU prezentuje jasně jako proevropská a vnímá evropský integrační proces jako přínosný pro celou Evropu. EU má klást důraz na demokratické, sociální a environmentální hodnoty a má být protiváhou nacionalistických tendencí.

Na druhou stranu Zelení poukazují na přetrvávající nedostatky spočívající v oslabené roli EP, který má představovat hlavní pilíř fungování EU. Zelení jsou pro jasné a rozdělení kompetencí mezi nadnárodní a národní úroveň, odmítají převahu supranacionálního principu spolupráce, která vede pouze k přílišné byrokratizaci a vzdalování EU jejím občanům.

5.6. Slovinsko

5.6.1. DeSUS

Volební program DeSUS věnuje evropské integraci zcela zanedbatelnou pozornost, odkazy na EU se v dokumentu objevují ojediněle, a to výlučně v souvislosti s nutností efektivnějšího čerpání finančních prostředků z fondů EU, které má podpořit rozvoj a modernizaci země. Strana se výrazně orientuje na záležitosti domácí politiky, další zmínka o EU hovoří pouze o přání strany

¹¹⁷ Například v otázce bezpečnostní politiky chápou EU jako mírový projekt a jsou zastánci zachování neutrality Rakouska, nicméně nebrání se spolupráci při prevenci konfliktů. Jakákoli vojenská operace, o níž se na půdě EU rozhodne, má být odsouhlasena Evropským parlamentem. Viz volební program Zelených. Dostupné na: http://www.gruene.at/uploads/media/GRUENES_PR_WAHL08_02.pdf. 5. 5. 2012.

rozvítet intenzivní obchodní vztahy v rámci společného evropského trhu.¹¹⁸ Ve volbách do EP strana nezískala žádný mandát.¹¹⁹

Strana tak explicitně nespecifikuje svůj celkový postoj k EU, nicméně z dílčích projevů je možné usuzovat spíše na její podporu projektu evropské integrace, zvláště pokud jsou aktivity realizované na poli EU v souladu s cíli strany. DeSUS deklaruje svou ochotu podpořit harmonizaci slovinských předpisů s těmi, jež jsou přijímány v evropských institucích, ale zároveň vyjadřuje svůj obecný zájem spolupodílet se na utváření jednotných pravidel fungování a různých společných projektů EU. Slovinsko má být bráno jako rovnocenný partner.

5.6.2. SLS

Program SLS také evropskou dimenzi příliš nezdůrazňuje a je patrná jednoznačná převaha domácích témat. Strana problematice EU věnuje pouze omezený prostor v závěru dokumentu v rámci části vymezující zahraničně-politickou orientaci strany. SLS se zde však poněkud obecně hlásí k podpoře strategických cílů EU v ekonomických i politických oblastech, aniž by blíže specifikovala konkrétnější vize. Na druhou stranu je možné vypořádat určité proevropské prvky, kdy SLS deklaruje zájem nadále rozvíjet SZBP a svou podporu dalšímu rozšiřování EU, které má napomoci stabilitě regionu v bezprostřední blízkosti země. SLS se explicitně vyjadřuje k potřebě důsledné ochrany národních slovinských zájmů.¹²⁰ Strana v posledních volbách do EP neuspěla a nezískala své zástupce na úrovni EP.¹²¹

Evropská integrace je pro stranu nikoli jen prostorem pro ekonomickou spolupráci, kde je cílem strany především dosáhnout ostatní vyspělé členské státy, ale rovněž společenstvím států sdílejících jednotné hodnoty a identitu. K dosavadnímu směřování a prohlubování evropského integračního procesu neprezentuje žádné zásadní připomínky a výhrady, uznává nutnost vytváření nových společných pravidel, které mají napomoci silné EU.

¹¹⁸ Viz volební program DeSUS 2012-2016. Dostupné na: http://desus.si/?page_id=1162. 5. 5. 2012.

¹¹⁹ Viz http://www.votewatch.eu/cx_countries.php?euro_tara_id=24. 5. 5. 2012.

¹²⁰ Viz volební program SLS 2012-2016. Dostupné na: <http://www.sls.si/bin?bin.svc=obj&bin.id=5DB4EF24-F82F-B428-6AAA-F99378AFA116>. 5. 5. 2012.

¹²¹ SLS se tradičně hlásí ke své příslušnosti k EPP. Viz http://www.votewatch.eu/cx_countries.php?euro_tara_id=24. 5. 5. 2012.

5.6.3. SDS

Volební program SDS se k otázce evropské integrace zmiňuje hned v úvodní části, kde strana vyzdvihuje svou příslušnost k EPP s důrazem na skutečnost, že jde o největší frakci v EP.¹²²

Obecně strana poukazuje na nutnost dosáhnout v rozvoji země vyspělé členské státy EU, přičemž EU považuje za klíčový nástroj, jak tohoto cíle dosáhnout. Program obsahuje množství obecných prohlášení, kterými se strana hlásí k hodnotám uznávaných EU, a ke svému odhodlání napomoci při posilování její role ve světě.¹²³

Konkrétněji se strana vyjadřuje zejména v sekci zahraniční politiky, kde přichází například s iniciativou posílit slovinský diplomatický sbor působící v rámci Evropské diplomatické služby. V ostatních politikách se zmínky o EU omezují pouze na otázku čerpání fondů EU pro rozvoj regionální, zemědělské nebo dopravní politiky, zdůrazněna je rovněž připravenost strany uvádět jednotlivá pravidla regulující domácí politiky v soulad s pravidly utvářených v rámci EU.¹²⁴

SDS se zcela ztotožňuje s hodnotami a cíli EU a plně podporuje stávající charakter evropského integračního procesu. EU vnímá jako organizaci podporující nejen ekonomický rozvoj, ale také jako příležitost pro šíření míru a demokracie. Strana dává jasně najevo svou podporu a snahu napomáhat dalšímu prohlubování EU, včetně rozšiřování o další země, a zdůrazňuje výhody, které pro členské státy plynou ze sjednocené a silné Evropy. Z toho důvodu strana deklaruje své úsilí zaujímat eurokonofornní postoj v otázce implementace dílčích pravidel fungování EU a prosazovat veškeré další projekty utvářené na půdě EU s tím, že se chce aktivně na jejich tvorbě podílet.

¹²² Viz volební program SDS pro volby prosinec 2011. Dostupné na: http://www.sviz.si/novice/media/523/media/SDS_Program_za_Slovenijo_2011-2015.pdf; http://www.sds-online.org/index.php?en_programme. Vše 5. 5. 2012.

¹²³ Viz volební program SDS pro volby prosinec 2011. Dostupné na: http://www.sviz.si/novice/media/523/media/SDS_Program_za_Slovenijo_2011-2015.pdf; http://www.sds-online.org/index.php?en_programme. Vše 5. 5. 2012.

¹²⁴ Viz volební program SDS pro volby prosinec 2011. Dostupné na: http://www.sviz.si/novice/media/523/media/SDS_Program_za_Slovenijo_2011-2015.pdf; http://www.sds-online.org/index.php?en_programme. Vše 5. 5. 2012.

5.6.4. SD

Odkazy na tematiku evropské integrace nejsou ve volebním programu SD příliš četné a vztah strany k EU je zde nastíněn převážně obecnými formulacemi s důrazem na shodu společných evropských hodnot s hodnotami, k nimž se hlásí samotná strana, a to mírová společnost, svoboda, tolerance a solidarita. Evropa má být silná a soudržná, aby dokázala lépe čelit výzvám dnešní doby a byla se schopna efektivněji prosadit na mezinárodním poli a šířit tak demokracii do dalších částí světa. Strana vnímá nutnost více přiblížit EU občanům a zároveň posílit povědomí o společné evropské identitě a sounáležitosti členských zemí. Konkrétněji strana na EU odkazuje pouze v souvislosti s některými dílčími otázkami domácí politiky, především v oblasti migrační nebo zahraniční politiky.¹²⁵

Podpora SD projektu EU tedy vychází ze sdílených hodnot a mimo nutnost posílit demokratický rozměr EU strana neprezentuje zásadní výhrady a dalšímu prohlubování evropské integrace jako takové vyjadřuje podporu.

¹²⁵ Např. ochrana Slovinců žijících na území EU. Viz volební program SD 2011. Dostupné na: <http://www.socialnidemokrati.si/predstavitev/program/>. 5. 5. 2012.

6. Komparace evropeizace stranických systémů zemí střední Evropy

Na základě analýzy programů pro parlamentní volby konané na národní úrovni u relevantních politických stran jednotlivých zemí střední Evropy je možné vypožorovat spíše převahu společných rysů mezi danými stranickými systémy.

Z hlediska vlivu evropských témat na podobu stranických programů je patrné, že evropská dimenze nepředstavuje stěžejní součást těchto programů a dominantní naopak nadále zůstávají témata mající původ v oblastech domácích politik. Většina relevantních politických stran střední Evropy sice považuje EU za významného aktéra, ale nikoli do té míry, aby ji tyto strany reflektovaly na domácí politické scéně jako klíčovou či běžnou součást své politiky, která by navíc byla schopna stát se významným tématem voleb na domácí úrovni. Nicméně absence evropské problematiky nebyla identifikována u žádné z analyzovaných politických stran. Typickým jevem byla spíše obecnost zmínek o evropském integračním procesu a jeho propojenosti s národní politikou, v menší míře se objevovaly konkrétnější reakce na dílčí aspekty evropské integrace. Proces evropeizace stranických systémů tak není příliš patrný a je zřejmé, že se politické strany v proměně své programatiky zatím adaptovaly pouze částečně.

V případě zhodnocení postojů relevantních politických stran středoevropských zemí k evropské integraci dle typologie autorů Taggarta/Szczerbiaka a Contiho/Verzichelliho¹²⁶ je patrná převaha oscilace politických stran na pomezí funkčního europeanismu a měkkého euroskepticismu (např. PiS, SMER-SD, ODS). Pouze mizivé množství stran nezaujímá k problematice EU jasnější postoj a byly by tak zařazeny do kategorie neutrálního postoje (KSČM, DeSUS). Podobně ojedinělé jsou případy tvrdého euroskepticismu, které se objevují spíše u stran, jež do stranického systému dané země pronikly poměrně překvapivě (Jobbik) a spíše se neočekává, že by svou pozici zde dlouhodobě upevňovaly. Tento předpoklad vyvrací pouze rakouská FPÖ, které se daří své pozice významně posilovat. Strany, jež by inklinovaly k bezvýhradné podpoře projektu evropské integrace a mohly tak být přiřazeny do kategorie identitárního europeanismu, byly identifikovány u SDKÚ-DS, ÖVP a slovinských stran SDS a SD. Je nicméně nezbytné zdůraznit, že ani tyto strany, přestože se jejich postoj k EU vyznačuje celou řadou proevropských prvků,

¹²⁶ Je však potřeba vzít v potaz, že zařazení politické strany do jedné z kategorií nemusí být zcela jednoznačné také vzhledem k tomu, že hranice mezi jednotlivými kategoriemi nejsou zcela ostré.

nenaplnují zcela kritéria bezpodmínečného ztotožnění se s projektem EU. Jedná se však o strany, které se této kategorii poměrně výrazně přibližují.

Určení nejvíce proevropsky nebo naopak protiintegračně naladěného stranického systému je velmi problematické, protože postoje jednotlivých politických stran vůči evropské integraci se neustále proměňují, a to především v závislosti na tom, zda se daná strana aktuálně podílí na vládě, kdy je patrná tendence zaujetí zmírnění kritického postoje vůči EU, nebo naopak v opozici, jež jí umožňuje snazší prezentaci negativních a euroskeptických postojů. Z provedeného hodnocení by nejvýrazněji proevropsky orientovanou zemí středoevropského regionu bylo jednoznačně Slovinsko, zatímco o pozici stranického systému nastaveným aktuálně nejméně proevropsky by se dělilo hned několik zemí.

Celkové vyhodnocení dle typologie autorů Taggarta/Szczerbiaka a Contiho/Verzichelliho přibližuje následující tabulka:

	Identitání europeanismus	Funkční europeanismus	Měkký euroskepticismus	Neutrální postoj	Tvrký euroskepticismus
ODS	+				
ČSSD		+			
TOP09		+			
KSČM			+	+	
SMER-SD		+	+		
KDH		+	+		
SDKÚ-DS	+	+			
FIDESZ			+		
MSZP		+			
Jobbik					+
PO		+			
PiS			+		
PSL		+	+		
SLD		+			
SPÖ	+	+			
ÖVP	+	+			
FPÖ					+
Zelení	+		+		
SDS	+				
SD	+				
SLS		+			
DeSUS				+	

7. Závěr

Členství zemí střední Evropy v Evropské unii nutí tyto státy přizpůsobovat se tomuto nově se utvářejícímu prostředí. Prohlubující se integrační proces zvyšuje tlak na politické strany, jež tak jsou konfrontovány s potřebou orientovat se v proměněném prostoru svého působení, kde rovina národního politického systému přestává existovat jako jediná oblast, kde by strany měly nadále rozvíjet své aktivity.

V zemích střední Evropy však evropeizační procesy nejsou příliš výrazné a u všech sledovaných stranických systémů je patrná spíše absence zřetelných změn, pokud jde o proměnu programových dokumentů politických stran do té míry, aby reflektovaly význam evropské dimenze pro domácí politiku. Témata národní politiky zůstávají primárním obsahem těchto dokumentů. Politické strany nabízejí spíše pouze omezené odkazy na témata EU a konkrétněji se věnují pouze vybraným aspektům integračního procesu. Propojenost roviny národní a evropské politiky je tak ve stranických systémech zemí střední Evropy spíše mizivá.

Hlavní politické strany ve sledovaných členských zemích EU mají tendenci nahlížet na evropskou integraci spíše z (měkkých) euroskeptických pozic. V případě, že strana považuje přínosy plynoucí z členství své země za výrazně převažující v porovnání s náklady, které musí strana, resp. země obětovat ve prospěch EU jako celku, je ochotná projekt EU nadále podporovat, ovšem se striktním důrazem na obhajobu národních zájmů země. Obecně tedy identitární europeanismus zcela jistě není v zemích střední Evropy převládajícím trendem.

Práce tak potvrzuje pouze omezenou míru evropeizace stranických systémů zemí střední Evropy a převahu společných prvků rovněž pokud jde o typický postoj, který jednotliví aktéři těchto stranických systémů zaujímají k EU.

8. Seznam zkratek

AENM	Aliance evropských národních hnutí
ANO	Aliance nového občana
BZÖ	Svaz pro budoucnost Rakouska
DEMOS	Demokratická opozice Slovinska
DeSUS	Demokratická strana penzistů Slovinska
EU	Evropská unie
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
EPP	Evropská lidová strana
EPP-ED	Evropská lidová strana-Evropští demokraté
FIDESZ	Svaz mladých demokratů
FPÖ	Svobodomyšlná strana Rakouska
HZDS	Hnutí za demokratické Slovensko
ČR	Česká republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
DU	Demokratická unie
Jobbik	Hnutí za lepší Maďarsko
KDH	Křesťanskodemokratické hnutí
KDNP	Křesťanskodemokratická lidová strana
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
LDS	Liberální demokracie Slovinska
LiD	Levice a demokraté
LPR	Liga polských rodin
L'S-HZDS	Lidová strana - Hnutí za demokratické Slovensko
MKDH	Maďarské křesťanskodemokratické hnutí
MOS	Maďarská občanská strana
MSZP	Maďarská socialistická strana
NSi	Nové Slovinsko – Křesťanská lidová strana
ODS	Občanská demokratická strana
OL'aNO	Obyčejní lidé a nezávislé osobnosti

ÖVP	Rakouská strana lidová
PES	Evropská socialistická strana
PiS	Právo a Spravedlnost
PO	Občanská platforma
PSL	Polská lidová strana
RP	Palikotovo hnutí
SaS	Svoboda a Solidarita
SD	Sociální demokracie
SDKÚ-DS	Slovenská demokratická a křesťanská unie – Demokratická strana
SDL'	Strana demokratické levice
SDS	Slovinská demokratická strana
SKD	Slovinští křesťanští demokraté
SLD	Svaz demokratické levice
SLS	Slovinská lidová strana
SPÖ	Sociálně demokratická strana Rakouska
SMER-SD	SMĚR-sociální demokracie
SMK	Strany maďarské koalice
SMS	Strana mladých Slovinska
SNR	Slovenská národní rada
SNS	Slovenská národní strana
SPR-RSČ	Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa
SR	Slovenská republika
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
SZDSZ	Svaz svobodných demokratů
TOP 09	Tradice, Odpovědnost, Prosperita 09
US-DEU	Unie svobody – demokratická unie
ZLSD	Sjednocená kandidátka sociálních demokratů
ZRS	Sdružení dělníků Slovenska

9. Seznam literatury

- Antoszewski, A., Herbut, R., Sroka, J. (2003): Stranický systém Polska. In: Fiala, P., Herbut, R. a kol. (2003): *Středoevropské systémy politických stran*. MU. Brno. 105-151.
- Benda, L. (2000): Maďarská republika. In: Dančák, B., Mareš, M. (2000): *Zahraniční politika politických stran v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku*. MU. Brno. 40-62.
- Benda, L. (2003): Stranický systém Maďarska. In: Fiala, P., Herbut, R. a kol. (2003): *Středoevropské systémy politických stran*. MU. Brno. 55-104.
- Bulmer, S. (2008): Theorizing Europeanization. In: Graziano, P., Vink, P. M. (2008): *Europeanization, New Research Agendas*. Palgrave Macmillan. New York. 46-58.
- Cabada, L. (2005): Evropeizace slovinských politických stran. In: Dančák, B., Fiala, P., Hloušek, V. (2005): *Evropeizace: nové téma politologického průzkumu*. MU. Brno. 40-53.
- Cabada, L. (2005): Politický systém Slovinska. Slon. Praha.
- Cabada, L. (2008): Slovinsko: Mezi tradicionalismem a postmodernou. In: Cabada, L. A kol. (2008): *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Oeconomica. Praha.
- Caporaso, J. (2008): The Three Worlds of Regional Integration Theory. In: Graziano, P., Vink, P. M. (2008): *Europeanization, New Research Agendas*. Palgrave Macmillan. New York. 23-34.
- Čmejrek, J. (2004): Dispute over European Integration among Czech Parliamentary Parties. In: *Europeanisation of National Political Parties*. In: Cabada, L., Krašovec, A. (2004): *Europeanisation of National Political Parties*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Plzeň. 69-82.
- Dančák, B., Fiala, P., Hloušek, V. (2005): Evropeizace: pojem a jeho konceptualizace. In: Dančák, B., Fiala, P., Hloušek, V. (2005): *Evropeizace: nové téma politologického výzkumu*. MU. Brno. 11-25.
- Dürr, J., Marek, D., Šaradín, P. (2004): Is Theory of Europeanization Relevant for Central European Countries? In: Cabada, L., Krašovec, A. (2004): *Europeanisation of National Political Parties*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Plzeň. 35-42.

- Fiala, P., Hloušek, V. (2003): Stranický system České republiky. In: Fiala, P., Herbut, R. a kol. (2003): *Středoevropské systémy politických stran*. MU. Brno. 13-54.
- Fiala, P., Hloušek, V., Suchý, P. (2009): Teorie a analýzy evropeizace politických stran a zájmových skupin. In: Fiala, P. a kol. (2009): *Evropeizace zájmů: politické strany a zájmové skupiny v České republice*. MU. Brno. 45-69.
- Fiala, V. a kol. (2007): *Teoretické a metodologické problémy evropské integrace*. Periplum. Olomouc.
- Fiala, P., Mareš, M., Sokol, P. (2007): *Eurostrany: politické strany na evropské úrovni*. Barrister & Principal, Brno.
- Fiala, V., Pitrová, M. (2003): *Evropská unie*. CDK. Brno.
- Fiala, V., Pitrová, M. (2009): *Evropská unie*. CDK. Brno.
- Hloušek, V., Jarošová, P., Kaniok, P. (2007): Evropská lidová strana (Evropští demokraté). In: Hloušek, V., Kaniok, P. (2007): *Evropské politické strany po východním rozšíření Evropské unie*. MU. Brno. 27-52.
- Hloušek, V., Pitrová, M. (2009): Pojem evropeizace a jeho konceptualizace. In: Fiala, P. a kol. (2009): *Evropeizace zájmů: politické strany a zájmové skupiny v České republice*. MU. Brno. 15-43.
- Hloušek, V., Sychra, Z. (2004): Rakousko v Evropě a střední Evropě. In: Hloušek, V., Sychra, Z. (2004): *Rakousko v evropské a středoevropské politice*. MU. Brno.
- Hrdličková, B. (2008): Maďarsko: pravicové reformy pod taktovkou socialist. In: Cabada, L. a kol. (2008): *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Oeconomica. Praha. 66-88.
- Kaniok, P. (2001): 4. rozšíření: Rakousko, Finsko, Švédsko. In: Fiala, P., Pitrová, M. (2005): *Rozšiřování ES/EU*. MU. Brno. 88-107.
- Kaniok, P. (2007): Uchopení neuchopitelného? Stranický euroskepticismus v kontextu pozitivních postojů politických stran k EU. *Politologický časopis*. 4/2007, 345-360.
- Kopeček, L. (2003): Stranický systém Slovenska. In: Fiala, P., Herbut, R. a kol. (2003): *Středoevropské systémy politických stran*. MU. Brno. 153-225.
- Kořán, M. (2003): Evropská otázka a předčasné volby v Rakousku. In: Šedo, J. (2003): *Evropská otázka ve volebních kampaních*. IIPS. Brno. 84-125.
- Kořán, M. (2006): Mezi předsednictvím EU a volbami: letní rakouské přemítání. *Mezinárodní politika*. 9/2006. 21-23.

- Kubát, M. (2005): Evropeizace a polské politické strany. In: Dančák, B., Fiala, P., Hloušek, V. (2005): *Evropeizace: nové téma politologického výzkumu*. MU. Brno. 191-206.
- Kubát, M. (2008): Polsko: politický a ústavní systém třetí republiky. In: Cabada, L. a kol. (2008): *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Oeconomica. Praha. 9-36.
- Kuchyňková, P. (2003): Volby 2002 a jejich historicko-politické souvislosti z hlediska integrace Slovenska do EU. In: Šedo, J. (2003): *Evropská otázka ve volebních kampaních*. IIPS. Brno. 38-83.
- Loužek, M. (2005): Evropeizace: užitečný nebo módní pojem? In: Dančák, B., Fiala, P., Hloušek, V. (2005): *Evropeizace: nové téma politologického výzkumu*. MU. Brno. 243-252.
- Mareš, M. (2000): Česká republika. In: Dančák, B., Mareš, M. (2000): *Zahraniční politika politických stran v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku*. MU. Brno. 12-39.
- Müller, D. (2004): Cesta České republiky do evropské unie. In: Fajmon, H. (2004): *Cesta České republiky do evropské unie*. CDK. Brno. 13-53.
- Petřík, J. (2003): Postoj politických stran k EU ve volební kampani 2002 – Česká republika. In: Šedo, J. (2003): *Evropská otázka ve volebních kampaních*. IIPS. Brno. 11-37.

10. Internetové zdroje

- Batory, A. (2001): Hungarian Party Identities & the Question of European Integration. SEI Working Paper No. 49. 1-36. Dostupné na: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-4.pdf&site=266>.
- Conti, N. (2003): Party Contestation of the Political Space and the European Issue: the Attitudes to EU of the Italian Parties (1994 – 2002). ECPR Conference. Dostupné na: <http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/generalconference/marburg/papers/15/3/Cobti.pdf>.

- Havlík, V., Valterová, A. (2007): Evropeizace českých politických stran: aplikace Ladrechova konceptu. *Slovenská politologická revue*. Vol. 7, No. 4, 77-103. Dostupné na: http://old.ucm.sk/revue/2007/4/Havlik_Valterova.pdf.
- Hloušek, V. (2001): Slovinský stranický systém a model umírněného pluralismu. Dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=95>.
- Hloušek, V. (2002): Rakouské volby 2002 – pokračování změny či návrat starých časů? Dostupné na: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1030/rakouske-volby-2002-pokracovani-zmeny-ci-navrat-starych-casu>.
- Honců, Š., Kolářová, E., Kohutičová, P., Vystavělová, M. (2006): Evropeizace stranických systémů v Maďarsku, Polsku a na Slovensku. IIPS MU. Working Paper No. 19. 1-31. Dostupné na: http://www.iips.cz/data/files/Analyzy_Working_Papers_pdf/honcu-evropeizace-stran-systemu.pdf.
- Langhammerová, R. (2002): Vztah národní a evropské identity v kandidátských zemích v procesu rozšiřování Evropské unie. Dostupné na: <http://www.mezinarodnivztahy.com/article/download/36/32>.
- Palovský, T. (2004): Postoj politických stran k Evropské unii. Dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=197>.
- Radaelli, C. M. (2000): Whither Europeanization? Concept Stretching and Substantive Change. *European Integration Online Papers*. Vol. 4, No. 8, 1-28. Dostupné na: <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-008a.htm>.
- Ladrech, R. (2001): Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis. Keele European Parties Research Unit, Working Paper No. 7. Dostupné na: <http://www.keele.ac.uk/depts/spire>.
- Obludník, J. (2007): Parlamentní volby v Rakousku v roce 2006. *European Electoral Studies*. Vol. 2, No. 2, 220-237. Dostupné na: www.ispo.fss.muni.cz.
- Taggart, P., Szczerbiak, A. (2000): Opposing Europe: Party Systems and Opposition to the Union, the Euro and Europeanisation. SEI Working Paper No. 36. 1-19. Dostupné na: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-1.pdf&site=266>.
- Taggart, P., Szczerbiak, A. (2002): The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States. SEI Working Paper No. 51. 1-45. Dostupné na:

<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-6.pdf&site=266>.

Politické strany:

TOP 09: www.top09.cz

ODS: www.ods.cz

ČSSD: www.cssd.cz

KSČM: www.kscm.cz

SDKÚ-DS: www.sdku-ds.sk

SMER: www.strana-smer.sk

KDH: www.kdh.sk

FIDESZ: www.fidesz.hu

MSZP: www.mszp.hu

Jobbik: www.jobbik.com

PiS: www.pis.org.pl

PO: www.platforma.org/pl

PSL: www.psl.pl

SLD: www.sld.org.pl

RP: www.ruchpalikota.org.pl

ÖVP: www.oevp.at

SPÖ: www.spoe.at

FPÖ: www.fpoe.at

Zelení: www.gruene.at

SLS: www.sls.si

SDS: www.sds.si

SD: www.socialnidemokrati.si

DeSUS: www.desus.si.

Portál Election Resources: www.electionresources.org

Portál Euractiv: www.euractiv.cz

Portál Porta Balcanica: www.portabalkanica.eu

Portál Mediafax: www.mediafax.cz

Portál Euroskop: www.euroskop.cz

Portál agentury STEM: www.stem.cz
Portál iDNES: www.idnes.cz
Portál ECRG: www.ecrgroup.eu
Portál Informační kanceláře EP v ČR: www.evropsky-parlament.cz
Portál BBC: www.bbc.co.uk
Portál Politik und Wahljournal: www.neuwal.com
Portál the Austrian Times: www.austriantimes.at
Portál ER hört: www.erhoert.at
Portál VoteWatch: www.votewatch.eu
Portál CI Consult & Research: www.cicar.cz
Portál Politics.hu: www.politics.hu
Portál Parties and Elections in Europe: www.parties-and-elections.eu
Portál Hungarian Spectrum: www.esbalogh.typepad.com

11. Resumé

The thesis examines the processes of the Europeanisation with respect to the political parties and the party systems of Central European countries. Theoretical framework includes the concepts of R. Ladrech, P. Taggart and A. Szczerbiak and N. Conti and L. Verzichelli who presented their views on Europeanisation as specific responses of relevant political parties to the impacts of European integration on domestic party systems.

Drawing upon the theoretical embedding of Europeanisation presented by authors mentioned above, the carried out analysis revealed that the impact of European integration on national parties and party systems regarding the changes in party programmes remains rather limited. The parties seem to make no special effort to accommodate the demands arising from membership of the European Union. Moreover, the countries being the object of analysis have proved to share some other features regarding the prevailing tendency of the given political parties to adopt a Eurosceptic approach towards the EU rather than a wholly positive and enthusiastic attitude.